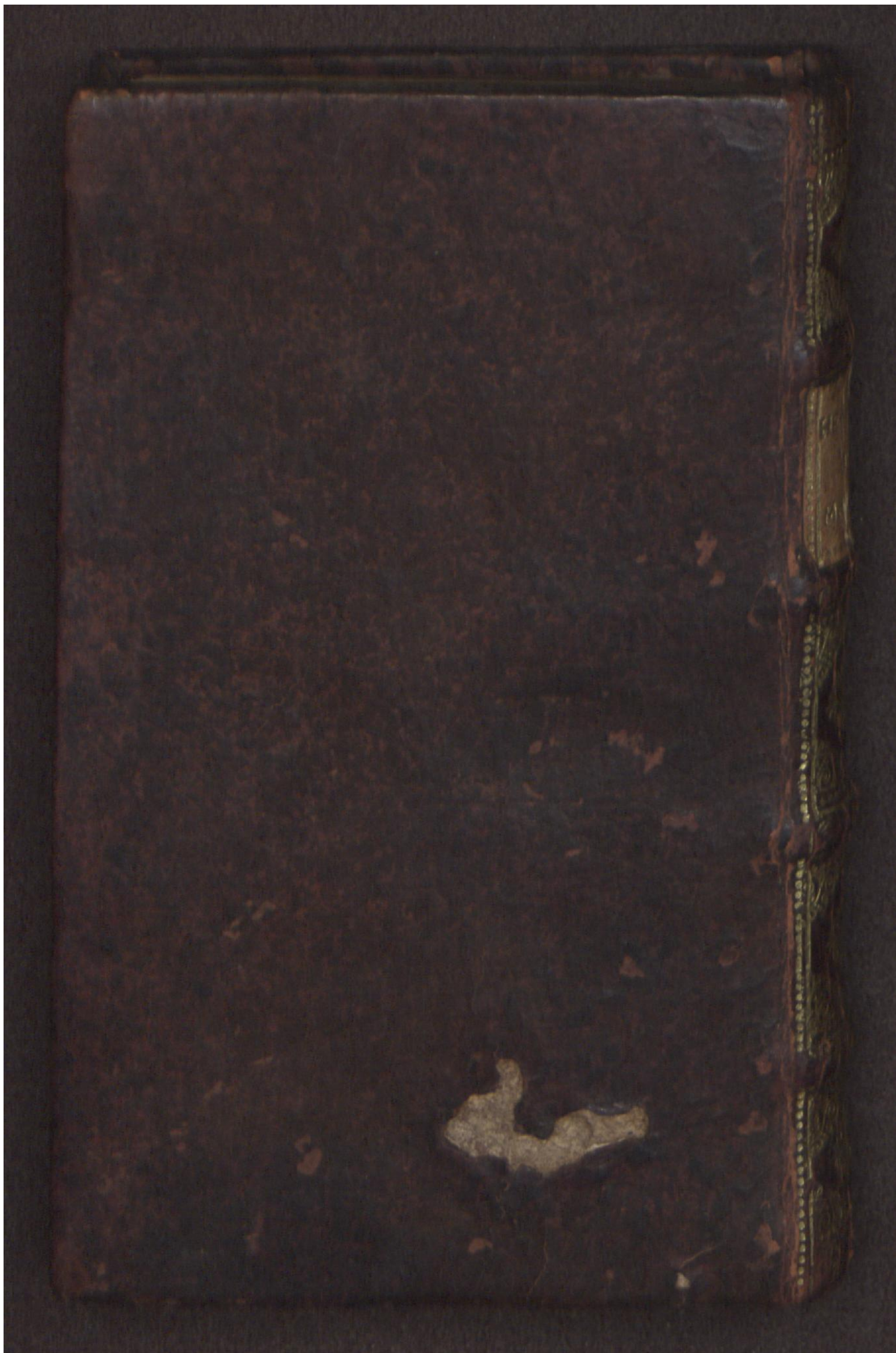

HEMMING.
DE
MAGIA

No 52 D.

De Magicæ Superstitionis Vanitate
et Scelere elegantem et eruditissi-
mam edidit dissertationem
Georgius Christophorus Dibvadius
Hafniæ Ao 1605.

ADM
SVP
TIONI
GICIS V
in gratiam
nis a
NICOLAO
E
AD LE
ST
M

ADMONITIO
De
SVPERSTI-TIONIBVS MA-GICIS VITANDIS,

in gratiam ſinceræ religio-
nis amantium,
ſcripta

A

NICOLAO HEMMINGIO.

ESAIAE 8.

AD LEGEM ET TE-
STIMONIVM.

ANNO

M. D. LXXV.

LECT

ET SI

negotiorum

hanc vitam p

pingamus, an

verbum Dei es

ambulauimus

mortis, in vera

deindè dirig

ram, vel ad

præcipitia (q

cliuè est) fer

vel minimũ, t

facillimè à v

LECTORI, VERÆ ET SINCERÆ RELI-
gionis amanti.

T lux huius solis aspectabilis, pie Lector, nos regit, ne in via, qua nobis de loco in locum, gratia negotiorum conficiendorum (quæ ad hanc vitam pertinent) eundum est, impingamus, aut labamur: Ita solum Verbum Dei est, quod et nos, qui antea ambulauimus in tenebris & in vmbra mortis, in veram salutis viam ducit, et deindè dirigit rectâ, ne vel ad dexteram, vel ad sinistram deflectentes, in præcipitia (quod nimis, proh dolor, procliuè est) feramur incauti. Nam qui, vel minimũ, tribuit prudentiæ carnis, facillimè à via salutis aberrat, non sine

animæ suæ certißimo interitu. Non ergo immerito David, plurimas variasq́; carnis Mundi & Diaboli insidias expertus, ardentißimè precatur in hunc modum: Doce me Domine viam tuam, & ingrediar in veritate tua. Et alibi: Dirige me in veritate tua. Quibus verbis David satis testatur, quòd nec viam salutis nouerit, Deo non monstrante, nec in ea ingredi potuerit, eodem non dirigente. Sapientia enim huius Mundi, se non vltra sensuum & rationis limites extendit. Quare nihil planè periculosius est, quàm sensuum aut rationis iudicium sequi, cùm salus animæ & beata immortalitas agitur. Abrahamo seni & effœto, promittitur semen ex anicula, ætate & natura sterili. Hic si Abraham sensum & rationem adhibuisset in consilium, omnino de promißione

diui-

diuina deſperaſſet. Quis enim ab effœto ſene & ſterili anicula ſperaret ſobolem ? Sed quid facit Abraham? Verbum intuetur; Deum veracem & potentem ſtatuit: Ex quo concipit fiduciam, vt & ipſe effœtus ſenex Pater; Et Sara anicula mater fieret, vel tota naturæ lege reclamante, nec ipſum fefellit promiſſionis fiducia. Cùm ergo in negotio ſalutis verſamur, oculos noſtros leuemus ad lucem verbi Dei: Illam ſolum aſpiciamus; Illius ſolius ductum ſequamur, donec nos rectâ in ſalutis portum deduxerit, ſanctiſſimi Dauidis & Regis et Prophetæ Dei regulam nobis proponentes, videlicet: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Hæc regula monet, vt agnoſcamus noſtræ mentis caliginem, quæ maior eſt, quàm vt cogitare poſſimus, vt ſi-

namus nos regi verbo Dei, tanquam lucerna, quæ rectissimâ deducit in fœlicitatis portum: Vt includamus nos limitibus verbi cœlestis: Vt firma assentione amplectamur doctrinam de essentia & voluntate Dei, & de mediatore, iuxta dictum Christi: Hæc est vita æterna, vt & agnoscant te solum verum Deum, & agnoscant Iesum Mariæ filium, Christum esse. Petrus idem dat consilium cùm ait: Bene facitis, attendentes sermoni prophetico, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec oriatur Lucifer in cordibus vestris. Et Esaias ait: Ad Legem & Testimonium. Breuiter, tota Scriptura, vnicam lucem, quæ ducit homines in rectam viam, & eos postea in eadem dirigit, donec in Cœlestem patriam deduxerit, verbum Dei solum agnoscit:

cit : à qua luce qui aberrat, in tene-
bras priores & in vmbram mortis
infœlix, relabitur. Hæc cùm non ig-
norat Satanas, omnia tentat, Occasi-
ones plurimas obÿcit: Vt homines vel
impediat, ne viam salutis ingredian-
tur: Vel ingreßis rectam viam, obÿ-
ciat scandala, vt impingant, labantur,
salute excidant. Adoritur enim iste
noster aduersarius, & doctores Ec-
clesiæ, & auditores. Doctores qui-
dem, vt vel in Doctrina vel in Vi-
ta, vel in vtroq; delinquant. Ex
quo fit vt multi Ecclesiæ doctores,
similes sint fabris illis, qui Arcam
Noë extruxerunt, qua extructa,
ipsi miserrimè in diluuio perierunt,
liberato Noë cum ÿs qui cum il-
lo in Arcam ingreßi sunt. Non
sint ergo ministri Euangelÿ simi-
les istis Noë fabris, nec nocturnis

 viato-

viatoribus, qui lumen in tenebris à tergo geſtantes, oſtendunt ſecuturis viam, in qua ipſi miſerabiliter labuntur: Qua re nihil triſtius, nihil lamentabilius. Auditores vero varijs vijs aggreditur idem aduerſarius, vt illos quoq; impediat, ne rectum curſum teneant, & πληροφορίᾳ fidei deducantur in portum, quemadmodum triſtiſſima omnium ætatum experientia, inde vſq; à creatis primis hominibus teſtatur. Nam ſemper Diabolus quinque genera hominum, quaſi conductos ſatellites habet: Qui intercludent alijs hominibus ſalutis viam, vt ſunt, Tyranni, Epicurei, Flagitioſi, Hypocritæ, & Magi cum ſuis diſcipulis.

Tyranni ſemper viam ſalutis intercludere hominibus ſanguine Martyrum moliuntur, vt multi eorum cru-

ciati-

ciatibus abſterriti: vel ſalutis viam non ingrediantur: vel ingreßi turpißimè & fœdißimè in priores ſordes & tenebras relabantur. Quid enim aliud hodiè molitur Turcica tyrannis? Quid furor Papiſticus? Quid quorundam inconſideratus zelus? Verum quia hæc prædicta ſunt à ſanctis Dei Prophetis, & à Chriſto ipſo, pij ſe ſolentur Prophetarum eorundem & Chriſti promißionibus. Futurum enim eſt, vt breui Dominus ſit abſterſurus omnes lachrymas eorum, qui in ſe ex animo confidunt.

Epicurei curantes cuticulam ſuam, non ſunt de vlla religione ſoliciti: Quorum exemplo multi ſeducuntur. Hi cùm religionem videntur amplecti ideo hoc faciunt, ne ſuum contemptum prodant: Videntur quidem pij &

religiosi vulgò, sed tùm demum apparet quam sint pij & religiosi, cùm aliquid iubeantur ex mandato Dei facere, à quo affectus praui, quibus indulgêre, vel inuito Deo sibi proposuerunt, dissuadent.

Aiax, vt est in Tragedia, cultor *Mineruæ* haberi voluit: Hanc enim sibi Deam, cuius monitis pareret, elegerat. Verum, cùm ille suis prauis affectibus indulgeret, & statueret flagellare ad mortem vsq; *Vlyssem*, quem putabat se vinctum tenere, iubetur à *Minerua* vt *Vlyßi* parcat. Quid hic facit *Aiax*? Non vult videri impius in Deam suam, nec vult cedere suis affectibus. Quare in hunc modum Deæ suæ respondet: O *Minerua* Dea, in alijs rebus tibi gratificabor, in hac quidem non possum: *Vlyssem* enim vt meritus est tra-

ctabo.

ctabo. An non hic Aiax multos habet socios? Vtinam non plures haberet, quàm tales censeri volunt. Multi enim sunt, qui in quibusdam Deo parere se simulant: Non colunt Idola, quia Deus hoc prohibet: Non occidunt, quia hoc lege Dei cauetur; Et multa alia faciunt, vt videantur veri Dei cultores esse: Sed quando aliquis affectus suboritur, vel iræ, vel auaritiæ, vel cuiusuis alterius rei, huic indulgent, huic morem gerunt: Non cogitantes obedientiam erga Deum copulatiuam esse, adeo vt qui in vno labitur, volens & sciens, sit omnium reus, hoc est, Obedientia ipsius in alijs non placeat. Hoc cùm Dauid sanctißimus cogitaret, orat Deum in hunc modum: Doce me Domine viam tuam, & ingrediar in veritate tua, vnias cor meum,

vt

vt timeat nomen tuum. Petit Dauid vniri cor suum, hoc est, vt mens illustrata verbo Dei, & affectus cordis Spiritu Sancto mundati, & voluntas conuersa ad Deum & actiones corporis in vnum veluti conspirent, quo purè timeatur nomen Domini. Nam si hæc dissentiunt, obedientia grata non est & immaculata.

Flagitiosi præterea multos impediunt, ne viam rectam ingrediantur, qui tanquam phrenetici in vnum flagitium post aliud feruntur; ex eo se beatos putantes si scelerum enormitate inter homines, eiusdem turpitudinis socios, (habenis verbi Dei prorsus excussis) triumphent. Quorum tanta est multitudo, vt non sit opus exemplorum commemoratione. Multa etiam mihi in oculos incurrunt, non sine

sine ingenti mœrore animi mei, in hac mea senectute. Sed te, ô Deus, oro, vt finem aliquando huic meo summo dolori imponas.

Hypocritæ sequuntur, non multo meliores Tyrannis, quorum numerus maximus est: Hi lucem quidem verbi Dei prætendere se fingunt, sed falsò. Nam loco veræ lucernæ suas tenebras, quas lucernas esse putant, hoc est, humanas traditiones venditant & sequuntur, donec in horribiles tenebras præcipitabuntur. Vt ergo flagitiosi ad sinistram deflectunt: Ita hi ad dexteram: Ambo à recta via aberrantes, non parum exemplo nocent.

Magi cum suis Discipulis, hoc est, cum ijs qui ipsorum opera vtuntur, non minus à lumine vitæ aberrant,

rant,

rant, alijsq; impedimento sunt, quàm superiores, de quibus diximus. Hi enim derelicto vero Deo, & ordinarijs medijs, quærunt auxilium à Diabolo aduersario Dei in contemptum Dei; Cuius interdictum non curantes, contumaciter insurgunt aduersus Deum, bellum illi cum Diabolo & membris eius inferentes. Verùm quoniam hi suam turpitudinem folijs ficus tegunt, & nolunt videri tales quales sunt, ego admodum nuper admonitionem quandam scripsi, de magicis artibus cauendis: Quæ nullo modo magis possunt stare cum pura & sincera religione, quàm Belial cum Christo, & tenebræ Diaboli cum lumine Dei, in quo Sancti omnes iubentur ambulare. Cuicunq; ergo cordi est sincera religio, sciat

istas

iſtas verbo Dei damnatas artes, non minus quàm Diabolum, & præſentißimam animæ peſtem fugiendas eſſe. Occaſionem ſcribendi de his artibus vitandis, præbuerunt mihi quædam triſtißima exempla in hac vrbe: Quæ nominare nolo, cùm, quia ſpero eos, qui iſtis artibus polluti erant, reſipuiſſe ante mortem; tùm, ne videar vllos traducere poſt mortem, qui potius commiſeratione digni ſunt. Te autem, ô Lector, quisquis futurus es, rogo, vt hunc meum exiguum laborem boni conſulas: Et, ſi quem fructum inde perceperis, ſcias hunc libellum tibi dicatum eſſe. Vale in Chriſto Ieſu. Et iudica de hoc meo ſcripto & alijs, non ex priuato affectu, ſed iuxta verbum Dei, quod ſolum pijs, & regula doctrinæ,

& norma vitæ esse debet. Primo Iulij, Anno à natiuitate Dei & hominis, mediatoris & magistri nostri vnici Iesu Christi 1575.

N. *H.*

τοῦ λόγου ἀϊδίου ἔμεν εὔχομαι καὶ μαθητής.

καὶ νέος ἠδὲ γέρων ἱερὰ διζόμενος

ζωῆς θεσπεσίης σοφίην φέρε χριστὸς ἀιῶθεν,

εἰδὼς πάντα σαφῶς, πάντα ποιῶν τε σόφως.

DE SVPERSTI-
TIONE MA-
GICA.

QVOS GRÆCI σόφους hos Persæ Magos nominarunt: vnde Σοφία Græcis, & Persis Magia, dicta est Sapientia, eaq́ potissimum quæ est naturalium rerum excellens cognitio: & perscrutatio motuum corporum cœlestium: & effectuum eorundem in hisce rebus inferioribus. Huius professionis, hoc est Magiæ naturalis, fuere Persæ illi, quorum meminit Mattheus cap: 2. eos à professione Magos nominans.

Verùm quoniam Magi, hoc est σόφοι in magno precio fuerunt apud homines propter opinionem Sapien-

tiæ, vnde non parum efferebantur, Diabolus occasionem non negligens, se Magis illis insinuauit, ac eos supersti-tiosa magia armauit, vt & ipsi Magi magis superbirent propter vberiorem sapientiam: et ipsius impostura locum haberet inter homines. quæ impostu-ra Magia & Magica dicta est.

Magica ergo superstitio est, quic-quid fit à Diabolo, mediante homine, quibusuis conceptis verbis, signis, fi-guris, characteribus, siue intercedit pactum expressum cum Diabolo, siue non.

Complector autem superstitionis magicæ nomine, omnia, illa, quæ Deut: 18. prohibentur hisce verbis: Non inuenietur in te diuiuans diui-nationes, præstigiator, & augur, neq; maleficus, neq; incantator, neq; interro-gans Pythonem, neq; magus (nomine gene-

generis pro certa specie posito) neq; quærens à mortuis. Abominatur enim Dominus omnem qui ista facit. Hæc genera, magicæ superstitionis, vsitata fuisse in Ægypto, vnde tum recens exierant Israelitæ, non est dubium. Ne igitur consuetudinem pessimam, profanorum hominum, populus Dei imitetur, hoc mandato cauetur.

Verùm priusquam genera illa superstitionis Magicæ à Mose recitata & damnata definitionibus & exemplis declarabimus, quasdam quæstiones proponemus, & excutiemus. quarum iusta determinatio, quid sentiendū sit sinceræ religionis amantibus, de vniuersa Magia sine errore ostendet. Harum prima sit, Vtrum hominis aut Diaboli inuentum sit ars Magica.

Secunda, An reuera possint aliquid efficere magicæ artis periti.

Tertia, Liceat ne maleficia, maleficijs tollere.

Quarta, an excusabiles sint, qui vt liberentur à morbis per maleficium sibi illatis, implorent opem maleficorum.

Quinta, cur Deus permittat hanc sui nominis blasphemiam fieri inter homines.

DE PRIMA.

D primam quæstionem, quam proposuimus, Num ars magica sit hominis an diaboli inuentum, ita respondeo; Quemadmodum Satanas post conditos homines in Paradiso, organo vsus serpente, primos nostros parentes fraudulenter aggressus est, eosq́ ab obedientia erga Deum sophistica, & depravatione verbi Dei ab-

duxit, fecitq́ vt Deo renunciantes sibi parerent, cuius contumatiæ pœnas grauißimas, cum tota sua posteritate luerunt, et prorsus æternum peryssent, nisi Deus ex misericordia, propter filium, eos noua promißione seminis erexisset: Ita dubium non est eundem impostorem Diabolum, post factam promißionem seminis, simili artificio vsum fuisse ad seducendos homines, ne promißioni diuinæ crederent. Quare consentaneum est, quòd posteris Caini sit tanquam organis idoneis vsus, ad seducendos homines, per suas magicas imposturas: Id quod vel ex 7. capit: Exodi, & 2. Theß: 2. manifestum esse potest. Aßentior ergo Methodio, qui in suis reuelationibus in hunc modum scribit: Anno 340. Iared surrexerunt viri malæ artis inuentores, iniqui, & omni nequitia pleni, ex filys Cain, vt

Iobeth & Tholuſcol filij Lamech, qui cœcus fuit, quorum dominatus Diabolus conuertit eos ad omne genus magicarum artium. Hæc Methodius. Eſt proinde minimè dubitandum, Satanam iſtas maledictas artes excogitaſſe, vt ita paulatim ſuis fœtoribus fontem verbi Dei lympidiſsimum inficeret, & verum vnius Dei cultum, ſuperſtitionibus & impoſturis in eius locum ſubſtitutis, aboleret.

Porrò abolita poſteritate Cain per diluuium, Zoroaſtres, qui poſt diluuium, tempore Nini regis Babylonici, vixit, et putatur fuiſſe Cham, nequam ille, filius optimi patris Noe, fertur impulſu Satanæ magicæ artis fuiſſe inuentor. De hoc Zoroaſtre in hunc modum ſcribit Auguſtinus de ciuitate Dei lib: 21. cap: 14. Solum quando natus eſt ferunt riſiſſe Zoroaſtrem, nec

ei

ei boni aliquid menstruosus risus ille portendit. Nam magicarum artium fuisse perhibetur inuentor, quæ quidem illi, nec ad præsentis vitæ vanam fœlicitatem, contra suos inimicos prodesse potuerunt, à Nino quippe rege Aßyriorum, cum esset ipse Bactrianorum rex, bello superatus est. Hic filium habuit Misraim, à quo Ægyptij Babilonij & Persæ genus ducunt, cui artem à se inuentam tradidisse dicitur. Ex quo factum est, vt AEgyptij, Babilonij & Persæ in ea Diabolica arte præ alijs gentibus excelluisse perhibeantur.

Cæterum hic diligentißimè cogitanda est, κακοζηλία & astutißimũ pernitiosißimumq́; artificiũ Satanæ, qui vt tegat fallacias & insidias, quibus humanũ genus in pernitiẽ adducere molitur, veluti simia hominem: ita ipse Deum

in propagandis ſuis deteſtandis impo-
ſturis imitatur. Nam vt Deus, ad ve-
rum & ſalutarem ſui nominis cultum,
hominibus commendandum, præter
vera miracula, & diuina opera, quibus
veritas doctrinæ cœleſtis demonſtra-
tur, vtitur tribus potiſsimùm inſtru-
mentis: Verbo videlicet, quod in Pro-
pheticis & Apoſtolicis ſcriptis conti-
netur: Sacramentis ſuo mandato no-
bis commendatis; quæ Sacramenta
ſunt veluti quædam aſpectabiles con-
ciones & obſignationes, iuxta illud
Auguſtini dictum: Sacramentum eſt
viſibile verbum: & Spiritu, quo De-
us ipſe efficax eſt in prædicatione E-
uangelij, & in vſu Sacramentorum.
His tribus adduntur piæ Ceremoniæ,
quæ faciunt ad ornandum & conſer-
uandum miniſterium Euangelij: Ita
Diabolus, quem Paulus Deum huius
Mun-

Mundi, id est, infidelium omnium vocat, præter ficta miracula (Sæpè enim facit suis præstigijs, vt videantur cœci, qui non sunt, et mortui, qui non sunt reuera mortui, vt locus sit ipsius fictis miraculis) habet suum verbum, habet sua, (vt ita dicam) Sacramenta, habet & Spiritum, quo efficax est in suo verbo & Sacramentis. His addit varios gestus Histrionicos & actiones tanquam ceremonias.

Verbum Satanæ est, partim verbi Dei abusio, partim eiusdem verbi deprauatio, per additiones stultas, partim excogitatio verborum obscurorum, quæ nec ipsi Magi intellexerunt, quibus efficacia quædam, ex eo solum, quòd recitentur, & audiantur, seu scribantur, tribuitur.

Sacramenta Satanæ, & ceremoniæ, non sunt vnius generis, vt signa-

tiones, characteres, figuræ, imagines, ligaturæ, periapta, breuia, pili, vngues et quarumcunq; rerum, sicut sæpè à maleficis qui diuinitus rapiuntur ad supplicia, audire licet.

Spiritus Satanæ est afflatus quo suis mystis adest, & est efficax in suo verbo, Sacramentis & ceremonijs in pernitiem eorum, qui se sinunt ab illo contra Deum impelli, pluris facientes mendacium Satanæ, quàm Dei veritatem. In hos filios contumaciæ imperium habet Satanas, etsi non rarò, bonitate Dei, conatus ipsius impeditur. Nulla enim re magis Satan delectatur, quàm vt hominibus adimat fidem promißionum diuinarum, & eis metum comminationum excutiat; quò imitatione quadam Dei, sub Angeli specie, homines in omne superstitionis genus præcipitet, vt miserè tandem

cum ipso pereant. Non igitur ob aliam causam magicas superstitiones in Mundum inuexisse Satan putandus est, quàm, vt religione quadã sed peruersa, hominum animos occupet, ne veræ & salutaris religionis sint capaces, & saluentur, illo solo cum suis Angelis in æternos cruciatus coniecto.

Sed cur Satan ad hoc consilium confugit? Postquam satis intellexit malignus iste, se non posse hominibus persuadere omnem religionẽ et cultum abijciendum esse (habent enim omnes homines, vel maximè Barbari, vt Cicero testatur, quendam religionis sensum, quo intelligunt & Deum esse & colendum esse, idq; natura duce) confugit ad id quod proximum erat, & in locum veri & legitimi cultus, falsum & pernitiosum, sub quo omnis Magica verbi Dei profanatio, & aliæ impostu-

poſturæ Diabolicæ continentur, ſubſtituit. Ex his facile eſt intelligere, quis ſit autor magicarum ſuperſtitionum, quò tendant, & quo in loco eas apud Chriſtianos eſſe oporteat.

DE SECVNDA.

SEcunda quæſtio, quam propoſuimus, eſt de efficacia magicæ ſuperſtitionis: Num videlicet reuera poßint aliquid efficere magicæ artis periti, necne? Sunt qui affirmant, & ſunt qui negant. Reſpondeo ſimpliciter & clarè, Deum nunquam ſuis legibus prohibuiſſe artem magicam, & eos qui eam exercent interfici iußiſſe, niſi ars illa aliquid præſtare poſſet. Sapientißimus enim Deus non poteſt leges ferre de rebus, quæ vel non ſunt, vel eſſe non poſſunt. Verum

rum

rùm hoc ita accipiendum esse volo: Maleficos suis proprijs viribus, & suis proprijs actionibus magicis nihil omnino posse. Nulla enim vis, aut efficacitas, recitationi verborum conceptorum, characteribus, imaginibus, breuibus, figuris, alijsq; quibus vtuntur magicæ artis periti, inest, sed Diabolus insinuans se hominibus, vt vel homines abducat in errorem, vel in errore confirmet, multa, permittente Deo, ad incantationes magicas operatur, siue pactum expressum cum Diabolo intercesßit, siue non. Id enim facit, vt tandem deceptos sub religionis specie totos poßideat. Anicula Saga, non putat impium esse, quod recitatione conceptorum precaminum, & signationibus, hominis vel animalis alterius morbum curet, sed sanctum opus se facere stultè prædicat, cum illa tamen

men miserè abusa verbo Dei, paulatim abducitur magis magisq; à Deo, donec tandem planè seducta, cum Diabolo expressum pactum facit. Ex quo fit, vt interdum loquatur cum ea, vt nunc sub hac, nunc sub illa forma, se videndũ exhibeat, adeò vt interdum se ab ea flagellari, quod imperata non fecerit, simulet, atq; ita ex paruis initijs detestãda à Deo ad Diabolũ fit defectio.

Quod autem nulla vis insit verbis aut characteribus, alijsue instrumentis magicis hinc manifestum est. Chaldæi, Arcades, AEgyptij, Indi & alij multi populi, non secus atq; mancipia Satanæ apud nos, artibus magicis, & incantationibus vtuntur: sed dubium non est formas AEgyptiorum & nostrorum magorum et verbis et sententijs diuersas esse & dissimiles. Nam cum isti Christum, eius Euangelium & Sacra-

menta ignorarunt, alias omnino incantandi formas, alios characteras et figuras habuiſſe extra controuerſiam eſt, quàm noſtri Magi, qui Dei verbo, Chriſti nomine, ſacris Euangelij verbis, aqua baptiſmatis, ſacro pane, abutuntur, atq; illis adhibitis ſua myſteria peragunt: Qua re ſe duplo peiores eſſe Chaldæis, AEgyptijs, alijsq; ignaris Dei maleficis declarant. Chaldæi enim & alij, quos nominaui, verbis Satanæ et malignorũ ſpirituum compellatione vtuntur: Noſtri verò Dei verbo, Chriſti nomine blaſphemè ad ſuas nugas diabolicas abutuntur, id quod paucis exemplis hoc loco declarabo. Chaldæi vtuntur coſcinomantia, hoc eſt diuinatione, in qua cribrum cum forfice adhibebatur, tanquam Sacramentum Satanæ, quoties de re aliqua furtìm ablata quærebatur. Noſtræ ma-

leficæ ſimilem Coſcinomantian, cum de clam ablatis quæritur, exercere ſolent, etſi eadem cum Chaldæis in diuinationis ſuæ myſterijs verba non habent, id quod omnino neceſſarium eſſet, ſi qua verbis conceptis, aut linguis ineſſet efficacia. Sacrificuli in papatu, loco cribri & forficis, libro Pſalmorum, cum claue alligata libro, iuxta Pſalmum ſo vtuntur, impoſitis ordine vno poſt aliud nominibus eorum, qui ſuſpecti erant, in fiſtulam clauis, His ita paratis recitatur Pſalmus: Deus Deorum Dominus locutus eſt. Verum, ſi cum ventum fuerit, ad hæc verba Pſalmi: Si videbas furem currebas cum eo, liber ſe mouerit, & excutitur è digitis eorum qui eum tenent (Sunt enim tres perſonæ ad minimum in hac fabula) non dubitant reum furti eſſe eum, cuius nomen impoſitum

est claui. Quis non riserit has ineptias? Quis non videt Psalmum quem recitant, longè aliũ scopum habere? Hinc ergo quilibet facilè iudicauerit, quod nec in verbis magicis, nec in rebus quas adhibent, sit aliqua virtus efficiendi ea, quæ promittunt magi. Quare in Satana eam esse fateri necesse est, qui homines isto pacto sibi obnoxios reddit, cum ita abutuntur Dei verbo in propriam pernitiem. Nihil enim Satanæ iucundius est, quâm vt homines contra verbum Dei impellat. Nam vt nouit optimè frustra quæri salutem extra verbi Dei verum & legitimum vsum: Ita scit omnem abusum verbi Dei homini perniciosum esse, atq; coram Deo abominabilem.

Verus autem & legitimus verbi Dei vsus, in his tantum quatuor situs est. Primum, vt mentes nostras

rectè instruat de rebus ad salutem cognitu necessarijs, vt de Deo, de Dei vero cultu, de peccato, de gratia, de pœnitentia, de mysterio incarnationis & passionis Domini, de iustificatione, deq; alijs ad salutem nostram pertinentibus. Deinde vt iuxta verbum fiduciam in Deum collocemus. Primus enim finis verbi cogniti est fides in Deum iuxta verbum. Tum, vt ex fiducia quam ex verbo concepimus, promissa bona per patientiam expectemus. Postremo, vt viuamus et agamus iuxta verbi præscriptum. Si in hoc vero & legitimo verbi Dei vsu manserimus constantes vsq; ad finem, iuxta promissionem Domini, salui erimus. At qui contrà fecerit, & quouis modo abusus fuerit sancto Dei verbo, contra ordinationem diuinam, Deum tentat, salute excidit, satanæ se mancipat;

Qua-

Quare non dubitabit ſe Deum inuenturum ſeuerum iudicem in extremo die, niſi maturè reſipiſcat.

Monachus quidam Gotſchalcus nomine, ſcribit ſe nouiſſe fœminā, quæ cum grauiſsima oculorum infirmitate laboraret, accedit quendam ſcholaſticum, conqueritur de dolore oculorū, petit vt, ſi quid poſsit, ſibi ſuccurrat, promittit mercedem liberalem. Quid hîc facit ſcholaſticus? Etſi remedium ignorauit: Tamen propter ſpem lucri, promittit ſe effecturum, vt conualeſcat. Sumit ergo chartam, in qua ſcribit characteres, nunquam antea à ſe cogitatos vel viſos. Infra hos addit hæc verba, maiuſculis literis: DIABOLVS ERVAT TIBI OCVLOS, ET FORAMINA STERCORIBVS REPLEAT. Hanc chartā complicatā & incluſam panno,

iußit mulierem alligare collo, Mulier obtemperat & ſanatur. Verum poſt annum vnum atq; alterum, mulier cupiens ſcire quid charta contineret, aperit, curat legi, iraſcitur, abijcit chartam, quo facto, morbus oculorum redit. Quis non videt, quod nec in characteribus, nec in verbis ſcriptis fuerit aliqua efficacia? Vnde ergo niſi à Dæmone, qui iſta fraude delectabatur?

Sunt qui norunt quid mihi acciderit ante annos plus minus 24. Docui dialecticam, & cum περὶ τῆς εὐπορίας τῶν προτάσεων agerem, recitaui & declaraui verſus hos, olim in ſcholis vſitatos.

Fecana, cageti, daphenes, gebare, gedaco,
Gebali ſtant, ſed non ſtant phebas, hecas & hedas.

Hîc ioco addidi, valere hos versus contra febrim, si singula verba inscriberentur pani, et ægroto ordine darentur, ita vt quotidie vnum frustum panis, cum inscripto verbo comederet. Quid hic accidit? Aderat quidam homo simplex & bonus, qui iocum non intellexit, sed credidit rem serio agi. Cum ergo post paucos dies, famulus quem tum habebat, incideret in grauissimam febrim, dat ægrotanti primo die frustum panis, cui inscriptum erat primum verbum, Fecana, & deinde ordine vsq; ad sextũ verbum, Gebali, tum enim sanabatur febricitans. Alij autem videntes efficaciam amuleti, secuti sunt exemplum & multos curabant. Tandem patefacto ioco, virtus amuleti defecit. Quid possumus hîc aliud dicere, quàm Diabolum hîc homines dilusisse?

Poſtremo et hinc patet ſagarum et maleficarũ incantationes per ſe ineffi- caces eſſe, quia, vt teſtatur Auguſti- nus, poſtquam vulgo innotuerint, con- cepta incantatorũ verba, non amplius recitata vim habent. Nam Diabolus vulgò innoteſcere ſua myſteria non pa- titur, ne hominibus cordatis quam ſint ridicula, appareat, Atq; ita ipſe cum ſua arte in contemtum veniat. Eſt & hæc cauſa cur fæminis ſæpius quam viris vtatur. Fœminæ enim, vt Eua, facilius à Satana ſeducuntur.

Cùm igitur pleriq; veterum, veræ religionis ignari, exiſtiment magicas artes naturaliter non obeſſe, ſed vnum- quemq; cogitatione & imaginatione ſua, ſemetipſum incantare, plurimum errant. Non enim ſequitur; Magicæ artes naturaliter non obſunt. Ergo non obſunt. Tametſi enim natura non obſunt,

obſunt, vt faßi ſumus: Tamen aliunde obſunt, nempe virtute Satanæ, qui in ſuis artibus efficax eſt, ad miſeros homines decipiendos, vt probatum eſt. Non ergo verum eſt quod inferunt, Vnumquemq; cogitatione & imaginatione ſua ſemetipſum incantare.

DE TERTIA.

TERtia quæſtio, quam excutiendam propoſuimus eſt: Num liceat maleficia maleficijs depellere? hoc eſt, an artis magicæ peritis liceat ſua arte morbos maleficijs illatos curare nec ne? Ad hanc quæſtionẽ breuiter reſpondeo. Similis eſt impietas nocere & prodeſſe arte magica. Non enim magis licet Diaboli opera vti ad iuuandum, quàm ad perdendum. Vtrumuis feceris à Deo recedis, & in caſtra Satanæ te recipis.

Verùm huic ſententiæ noſtræ aduerſatur lex Conſtantini, quæ eſt in codice hiſce verbis: Eorum eſt ſcientia punienda, & ſeuerißimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe deteguntur, nullis vero criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus. Hîc Imperator diſtinguit inter magos, qui ſuis artibus nocent, & eos qui magicis remedijs videntur prodeſſe hominibus, illos condemnans, hos iuſtificans, vt pœna indignos.

Primum reſpondeo ad rationem vtilitatis, quam prætendit legiſlator. Certum eſt Diabolum hoſtem eſſe humani generis, qui nunquam vult niſi perniciem hominum. Et vt eſt vafer ad omne malum, ſæpè ſub vtilitatis

præ-

prætextu homines decipit, et à Deo abducit. Hic erat ipsius primus conatus, & erit postremus. An non primos nostros parentes vtilitatis prætextu decepit? Eritis, inquit, similes Deo, scientes bonum & malum. Sed euentus declarauit, qualis fuerit ista vtilitas. Sic ergo de omnibus operibus Satanæ, in quorum numero sunt omnia quæ fiunt artibus magicis, siue bona videntur, siue mala, statuendum est. Omnia opera Satanæ semper sunt mala, & semper ad malum tendunt, qualiacunque stultis hominibus esse videntur. Sanat interdum corpus, sed animam inficit, quæ multo est corpore præstantior. Iam si anima est præstantior corpore, profecto morbus animæ multo nocentior erit, quàm corporis; nec vnquam Satan corpus sanat, nisi in vtriusque, id

est, animæ & corporis pernitiem. Hæc si cogitasset Imperator, non spectro vtilitatis tam fœdè fuisset fascinatus.

Iam ad legem ipsam veniamus, videamusq; an sententia imperatoris legis nomen & dignitatem mereatur, nec ne? Si iusta fuerit, digna erit legis nomine: At si iniusta, & iniqua, quis eam legis nomine dignabitur? Age ergo ne fallamur iudicio, videamus quæ ad iustæ legis rationem pertineant.

Duo requiruntur in quauis iusta lege, ratio recta, & autoritas iusta.

Ratio recta in humanis præsertim legibus, pendet ex duabus rebus, videlicet ex origine & fine. Vtrumq; complectitur Cicero, dum ita legem definit: Lex nihil aliud est quam recta & à numine tracta ratio,

imperans honesta, & prohibens contraria.

Origo debet esse ex fonte proprio legum, qui est vnus tantum, videlicet, æterna lex Dei, præcipiens æternam Dei & hominis dilectionem.

Finis duplex legis erit, Subordinatus, & principalis, quorum prior, qui est incolumitas & vtilitas populi, seruire debet posteriori, id est principali, qui est gloria Dei. Nam si huic non seruit lex, nequaquam iusta esse potest. Nunc autem lex Imperatoris de magicis remedijs, aberrat à iusta ratione. Nam & pugnat cum æterna lege Dei, ex qua originem duceret. Manifestè enim aduersatur dilectioni Dei, quæ iubet omnia bona & salutaria à DEO peti & expectari per ordinata media: Et pugnat cum vtroq; fine legum, videlicet sub-

ordinato & principali. Nam vtilitas quæ videtur eſſe vnius aut alterius, vtilitas dici non poteſt, modo reſpicimus ad vniuerſum populum, ſeu corpus multitudinis hominum iuris conſenſu & vtilitatis communione ſociatæ. Nam plurimi ſcandalo vulnerantur, vt deficiant à Deo, ex quo fit, vt etiam aberretur à fine principali, & in contrarium incurratur.

Verùm ſi quis obijciat priuilegia non poſſe cum ijs, quæ de vtilitate totius reipublicæ diximus, ſtare, & propterea ratione, iuxta noſtram ſententiam deſtitui. Reſpondeo, totius intereſſe Reipublicæ, præmia virtutum rerumq; benè geſtarum, & teſtimonia gubernatorum erga benèmeritos, quibus alij inuitentur ad benè merendum de republica, extare. Hinc enim manant priuilegia, certis ordinibus hominum,

minum, & personis egregiè meritis data, quæ tum demum iusta sunt si citra aliorum iniuriam conceduntur, & dantur benè meritis, hoc est, si priuilegiorum gubernatrix fuerit Iusticia distributiua, quæ reddit singulis τὰ καθήκοντα: Hoc cum sit, priuilegia potius nostram sententiam confirmant quam lebefactant.

Hactenus de ratione legum, iam de autoritate dicamus. Nam ad iustæ legis sanctionem requiritur, vt diximus autoritas, quæ est legitimi magistratus in subditos potestas. Hæc autoritas, etsi semper iusta videtur subditorum respectu, fit tamen iniusta si autoritati diuinæ se non subijciat. Nam, vt humana autoritas est finita: ita par est, vt se autoritati infinitæ, quæ solius Dei est, subijciat, à qua si disce-

discedit humana autoritas, abusu fit iniusta. Imperator igitur cùm suam legem non subijciat Deo, vt ex superioribus patet, autoritatem, qua pollere deberet, amittit. Sequitur ergo istam Imperatoris legem iniquam esse, & indignam legis nomine.

At, inquies: Apostolus dicit, parendum esse non solum bonis sed etiam malis. Mali autem absq; dubio sunt qui iniquas ferunt leges. Respondeo: Iniquitas legum variat. Quædam enim leges sunt iniquæ et impiæ simul. Iniquæ quidem, quia à ratione legum iustarum discedunt, vt quæ nec ab æterna lege Dei extruantur, nec commodum Reipublicæ, sed vnius aut paucorum, plurimorum damno, spectent. Impiæ vero, quarum obedientia præstari non potest, nisi eos qui obediunt faciant

impios.

impios. Huiusmodi lex fuit Nabucdonosor regis Babylonici, qui mandatum proposuit de adoranda statua, quam erexerat. Similiter & lex de non inuocando Deo intra triginta dies. Istæ leges iniquæ fuerunt & impiæ. Iniquæ quidem, quia cum principio legum iustarum pugnabant: Impiæ vero, quia optemperantes istis legibus impietatis rei fuêre. Quare tres illi viri potius voluerunt in caminum ardentem conijci, quàm adorare statuam regis, & Daniel malebat conijci in lacum leonum, quàm impio edicto parere, de Deo intra triginta dies non adorando. Tales sunt pleræque leges pontificiæ, de adorandis statuis, de idolo missæ, de inuocatione Sanctorum, & de multis alijs rebus. Quare Principes quidam laudandi sunt, qui renunciarunt Papæ obedientiam, in tam iniquis &

impijs legibus. Sanctè etiàm hodie faciunt qui malunt mori, quàm impietati tyrannorum consentire. Ab huiusmodi legum obedientia absoluit nos autoritas supremi legislatoris Dei, iuxta illud: Magis obedire oportet Deo quam hominibus. Potius proinde mortem oppetere, quàm huiusmodi legibus obedire debemus. Quædam sunt iniquæ & non impiæ. Iniquæ quia discedunt à ratione iusta, vt modo diximus. Non impiæ, quia ijs parere possumus, vt nos impietate non inuoluant. Talis fuit lex Pharaonis, qui multa onera et intolerabiles labores mandauit populo Iudaico. Huius generis sunt leges multorum tyrannorum, qui nouis oneribus, præter iustam necessitatem, miseros subditos affligunt. Harum legum obedientia requiritur à pijs, cùm propter mandatum Dei: Obedite di-

scolis,

ſcolis, tùm propter publicum bonum, hoc eſt, pacem & concordiam in humana ſocietate. Igitur Paulus vult nos obedire non ſolum propter iram, verumetiam propter conſcientiam. Hæc prolixius de hac quæſtione diximus, vt ſtudioſi intelligant quid iudicandũ ſit de humanis legibus, & quatenus ſit eis obediendum.

DE QVARTA.

QVarta quæſtio, quam excutiendã promiſimus, eſt hæc: Num excuſabiles ſint, qui, cum ipſi magicæ artis ſint imperiti, vt tamen liberentur à morbis, per malefica (vt putant) ſibi illatis, implorant opem maleficorum nec ne? Qui tales excuſari poſſe putant, in hunc modum ratiocinantes

ſeu potius nugantes, & ſe & alios miſerè decipiunt, & à Deo abducunt. Si, inquiunt, ſanitas corporis, donum Dei eſt, & res bona, cur non quauis ratione amiſſam, recuperare licebit? Si itaq; Diabolica arte eſt ablata, cur non eandem licebit Diabolica arte repetere?

Iis qui ſic ineptiunt reſpondet Auguſtinus hiſce verbis: Qui ſine ſaluatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, non ſanus ſed æger, non prudens ſed ſtultus, in ægritudine laborabit, et in cæcitate noxia ſtultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquiſitio & omnis curatio quæ à magicis artibus expetitur, mors potius eſt dicenda quam vita. Hæc Auguſtinus, Cuius ſententiā canoniſtæ legi Conſtantini, de qua ſupra diximus, rectè opponunt, non propter autoritatis papalis eminenti-

nentiam, ſed propter veritatis euidentiam. Sed Paulum per ſpiritum Dei loquentem audiamus. Digni ſunt morte, inquit, non ſolum qui mala faciunt, verumetiam qui mala facientibus conſentiunt. Iam quæro, an quiſquam poßit expetere remedium à maleficis, niſi illis conſentiat? Quomodo enim poterit eos conſulere, ſine conſenſu? Proinde iuxta Pauli doctrinam, eiuſdem impietatis reus peragitur, & eiſdem pœnis obnoxius eſt apud Deum, et qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

At, inquies, ſi eſt peccatum quærere valetudinem amiſſam à ſagis, profecto non erit ita magnum peccatum. Recuperata ergò valetudine, poteſt expiari Eleemoſyna & alijs bonis operibus. Primum reſpondeo, peccatum non menſura ſenſus noſtri, ſed

verbo Dei metiri debemus. Nunc autem, cùm verbum Dei pares facit facientem & consentientem, nos non debemus eos impares putare. Præterea lex Dei disertè ait, Leuit: 20: Animam quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi. Hoc Domini mandatum stultæ rationi hominũ quorumcunq; opponamus. Nam apertè Deus affirmat, quod & irascatur vtrisq;, & quod velit vtrosq;, hoc est magos ipsos, & eos qui eorum opera vtuntur, de medio populi sui tolli, videlicet per Magistratum, etsi sæpè fit, vt, iuxta prouerbium, Coruus euadat, & columbus sub censura iaceat.

Deinde quod de pœnitentia adferũt, & de Eleemosyna alijsq; bonis operibus, quibus se redimere velle illud pec-

catum, si quod est, affirmant, valde & stultè & impiè dicitur. Stultè quidem quod illud proponunt, vt certum, quod non est in eorum manu facere, incerti & de vitæ termino & de gratia resipiscentiæ: Præsertim cùm multi scientes & volentes labuntur, qui nunquam per pœnitentiam rursus eriguntur, vt Saul qui consuluit Pythonissam, sed desperatione & æterna morte miserrimè opprimuntur. Stultum est etiam non rectè æstimare morbum corporis, humano sensu vel maximum, & lepram spiritualem animæ. Nam dum morbum corporis per maleficia tolli studes, lepram spiritualem animæ accersis, quam stulticiam Cicero etsi Ethnicus damnat, cum ait: Quo maior est vis animæ quam corporis, eò grauiora sunt mala, quæ anima concipiuntur, quam quæ corpori inferuntur. Impiè

vero, quod Deũ improbè tentent, quasi ipsum haberent in sua potestate, vt ferat, velit nolit, eos cũ peccant, et recipiat rursus in gratiã, cũ ipsis peccare amplius non libuerit. Perinde enim est ac si dicerent Deo: Verte huc maxillã, et alapã accipe, mox te rursus osculo placabo.

Verùm, ne quis seipsum futilibus anicularum sermonibus seduci sinat, age, videamus quàm multa enormia scelera in ijs, qui remedia à sagis, id est, demonũ ministris, petunt, concurrant. (Neq; enim existimandum est, vnum solummodo scelus hîc esse, cùm nunquam vllum scelus solitarium esse poßit.) Nam suo facto fidem excutiunt: dilectionem Dei deponunt: timorem Dei exuunt: ordinationem Dei contemnunt: promißionem diuinam in dubium vocant: & eam patientiam, quæ Christianorum propria

est,

est, abijciunt. An non mors ipsa tantis malis meritò esset anteponenda? Esset sanè si rectè inter bona & mala discernere possemus: Esset, si statueremus Deum & inspectorem et vindicem esse scelerum. Sed ne quis, quæ diximus, terriculamenta tantum puerilia esse putet, scripturis ea confirmemus.

Primũ igitur dico isto nefario facto fidem excuti. Nam fidei propriũ est in afflictionibus in solum Deum fiduciã collocare, iuxta ipsius verbum. Hæc fides stare non potest cum artibus vanitatis. Ideo Dauid Psal. 31. ait: Odi obseruantes vanitates falsitatis, ego autem in Domino speraui. Hic manifestè opponit Dauid obseruationem vanitatum falsitatis (per quas intelligit omnes illicitas artes, mediaq́ non ordinata, ad quæ confugere solent ignari Dei, in suis aduersis) & fiduciam

in Deum, significans hæc duo in eodem homine simul consistere non posse. Cùm igitur proprietas naturalis fidei sit in solum Deum fiduciam collocare, satis manifestum est, eos, qui contra Deum illicita quærunt media, fidem abijcere. Nulla enim res sine suis naturalibus proprietatibus consistere potest.

Præterea, si vox fidei est, vt reuera est: *Ad Dominum cum tribularer clamaui*, profectò non est fidei, in suis quibusuis afflictionibus, Sagarum opem implorare, sed potius Ethnicæ diffidentiæ. Quicunq; ergo hoc facit, fidem professionis, cum sceleratis multis habere potest: Fidem historiæ, cum dæmonibus contremiscentibus retinere potest: Spectrum fidei & somnium cum Hypocritis iactare potest: Sed viua fiducia in corde, quæ fi-

liorum

liorum Dei est propria, qua in vno Christo saluatore acquiescunt, fœtoribus Satanæ est extincta. An non Paulus testatur vastata conscientia naufragium fidei fieri? Milita, inquit, honestam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam, qua quidam repulsa naufragium fidei fecêre. Quomodo obsecro bonam conscientiam habebit is qui relicto Deo, ad ipsius hostem in suis aduersis confugit? Accidit sane huiusmodi homini, quod naui in mari. Nauis amisso gubernatore, huc illuc vndis pellitur, donec submergatur prorsus: Sic homo, amissa fide, Diaboli iactatur procellis, donec salutis iacturam fecerit. Pugnat proinde cum viua in Deum fide, cum quocunque morbo quis premitur siue animi siue corporis, opem Sagarum implorare.

Deindè dico dilectionem Dei imploratione ſagarum deponi. Quomodo enim poteſt Deum diligere, qui diligit quod Deus odit? Ideo Dauid ait: Qui diligitis Dominum odite malum. Fieri ergo non poteſt, vt ſimul & Deum & malum quod odio habet Deus, diligas. Quomodo poteſt Deum diligere, qui mandatum eius contemnit? Si diligitis me, ait Dominus, ſeruate mandata mea. Nunc autem mandat Deus vt ad ſe ſolum in afflictionibus confugiamus, & non ad magos. Inuoca me, inquit, in die tribulationis, & ego eripiam te. Quomodo ergo quæſo Deum diligit, qui hoc mandatum Dei contemnit? verbo fortè, ſed corde minimè. Vnum enim & idem cor, non eſt capax Dei & Satanæ, qui operatur per ſagas.

Tertiò dico timorem Dei tam sacrilego ausu excuti. Nam qui timet Deum, non vt seruus sed vt filius, is ex dilectione timet, reueretur sincerè & castè: cauet omnibus modis offensam, id est, vitat prohibita, & ingrata odit: facit imperata, idq; non coactè sed cum delectatione. De reuerentia loquitur scriptura Malachiæ 1. Filius honorat patrem & seruus Dominum suum, Si ego pater, vbi est honor meus? Et Angelus Apocalip: 14. Timete Dominum & date illi honorem, quia veniet hora iudicij eius. De cauenda offensa loquitur Salomon: Qui timet Dominum recedit à malo. Et Syracides: Qui timet Dominum expellit peccatum. De imperatis faciendis loquitur Dauid cùm ait: Beatus vir qui timet Dominũ, in mandatis eius volet nimis. Syracides: Qui timent Domi-

num inquirent quæ beneplacita ſunt illi. Quomodo conſulentes veneficas, vt ſanitatem amiſſam recuperent timent Deum, cùm illi honorem debitum non præſtant, cùm ſectantur prohibita & damnata à Deo media, cùm contra imperata, ſcientes & volentes tanquam phrenetici, ruant?

Quarto dico eos, qui ad magica remedia confugiunt, ordinem diuinitus inſtitutum contemnere. Ordo autem recuperandæ ſanitatis amiſſæ diuinitus conſtitutus, quatuor habet gradus.

Primus gradus eſt, vt qui quouis malo affligitur vel tentatur, inquirat cauſam mali quo premitur, non extra ſe, ſed in ſemetipſo. Cauſa autem hæc eſt, Vniuerſalis quidem originale malum, propter quod omnes homines varijs morbis & ærumnis obnoxij ſunt, & diuinitus puniuntur, vt Paulus do-

cet, ad Rom: 1. Est enim iudicium Dei secundum veritatem in eos homines qui peccauerunt. Peccauerunt autem omnes. Accidentaria vero seu specialis causa est personalis lapsus, isque multiplex, qui pœnis diuinitus illatis punitur, vt emendetur qui peccauit.

Secundus gradus est, vt afflictus quærat remedium eius partis sui, quæ peccati commissi causa erat, hoc est animæ. Remedium autem hoc nullibi inuenitur, nisi in apotheca Dei summi illius medici. Quænam est hæc apotheca? Verbum Dei in Propheticis et Apostolicis scriptis nobis commendatum. In hac apotheca sedet medicus IEsus Christus. Medicina quam vulneri animæ applicat, est vera pœnitentia, qua homo afflictus dolet de commissis peccatis, & confugit ad propiciatorium, petens remissionem peccatorum in vera fi-

ra fiducia mediatoris. Quod cùm fecerit seriò, absq; omni dubio curari animam, & eius vulnera sanari, precioso sanguine Christi sentiet.

Tertius gradus est, vt afflictus sanatis vulneribus & morbis animæ, confugiat ad eundem medicū, ipsumq; roget cum conditione, in hanc sententiam, ex firma in ipsum fiducia: Sana me Domine, si mihi vtile est: sin minus, da nomini tuo gloriam, & mitiga cruciatus meos, pro tua iusticia & paterna misericordia. At si ne hoc quidem tibi videtur, noli tollere à me misericordiam tuam, sed da gratiam, vt forti animo feram, quod tu vis mihi esse frenum, ne ferociam aduersus te & peream.

Quartus gradus est: in hunc modum composito animo, & impetrata peccatorum venia, afflictus ordinata diuini-

diuinitus remedia quærat. Nam Deus vt est optimus : ita trium rerum genera in humanos vsus condidit.

Primùm, sine quo viuere non possumus, hoc est, necessaria ad victum & amictum, idq; in tanta copia & varietate, vt & copia sufficiat, & varietas fastidium tollat. Si quis autem interdum his destitui videtur, est vel pœna ingratitudinis erga Deum: vel signum pigritiæ: vel fœde profusionis inditium: vel probatio fidei.

Deindè quia hæc vita recreatione opus habet, vt non perpetuis laboribus tabescat, condidit Deus res voluptati seruientes, quibus in timore Dei & castè pijs vti licebit.

Tertiò quia hæc vita varijs morbis obnoxia est, noluit Deus vel in hac parte hominibus suo munere deesse.

Con-

Condidit ergo lapides preciosos, gemmas, herbas & alia quibus vis curandi affecta corpora inest, & quæ videntur in his venenata esse, vsu salutaria sunt & abusa noxia, quemadmodum superiora. Omnes enim creaturæ Dei abusu nocent, vsu prosunt. Atq; propter hanc causam Deus vult nos in honore medicum habere. Ita enim sapiens Syracides ait cap: 38. Honora medicum propter necessitatem honoribus suis (scilicet reuerentiæ, qua agnoscimus dona Dei in medico, & mercedis, qua compensamus medici operam) Etenim Dominus creauit illum. Item: Dominus medicamenta procreauit è terra, & vir prudens ea non abhorrebit. Cum ergò medicina ad hanc originem et autoritatem Dei reuocatur, tunc veris et suis ornatur honoribus. Ideo Homerus recte dicit: ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολ-

λῶν

λων ἀντάξιος ἄλλων, hoc eſt, vnus medicus multis alijs comparandus ſeu æquandus eſt. Qui igitur verè pius eſt, ſuo ordine & loco vtitur hoc diuino dono; quo ſi adiutus fuerit, agat Deo gratias; ſin autem minus, non imputet medico, quod ſua culpa curari non poterat: Sed cum ſanctißimo Iob dicat: Etiamſi Deus me occiderit in ipſum ſperabo, cogitetq́; morbum corporis medelam eſſe animæ, atq; hoc tandem pacto, iuxta Poëtæ dictum, leue fit quod benè fertur onus. Qui autem intra hos limites non manſerit, ſed extra ordinem diuinum damnata remedia quæſierit, ordinationem Dei contemnit, dignus pœnis præſentibus & æternis.

Sed quid hic facit Satan? Suos miniſtros magos admodum aſtutè fallacijs ſuo more armat. Nam multi

malefici, vt impoſturas ſuas tegant, adhibent neſcio quas herbas, item aquam diſtillatam, & dicunt ſe naturalibus remedijs rem agere, & ſub hoc prætextu ſuis exorciſmis, figuris, caracteribus, & precaminibus vtuntur, & rem planè magicam exercent, fingentes ſe iuxta ordinationem Dei omnia facere, cùm illā ſacrilegè polluant, hominesq; credulos pernicioſè ſeducant. Atq; ita Satan mille vijs ad fallendum vtitur. Et, vt de Protheo dictum: Formas ſe vertit in omnes, Hoſtiliter hunc inſequens, huic fallaciter ſubueniens, vtrobiq; nocens. Quid enim expectandum eſt boni ab eo, qui maximus eſt hoſtis generis humani, & planè ἄσπονδος, vt qui in concordiā cum homine redire nunquam poßit? Proinde ſi verum eſt prouerbium, quod eſt apud tragicum Poëtam Sophoclem:

ἐχθρῶν

ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κ' οὐκ ὀνήσιμα: *Hoſtium dona mala dona ſunt & non vtilia*: Profecto hîc veriſsimum erit. Diaboli ergo remedia corporibus humanis adhibita procul omni dubio venena ſunt animæ, quocunq; tandem colore à vanis hominibus pingantur & excuſentur.

Quintò dico eos, qui interdictis remedijs vtuntur, ad recuperandam ſanitatem, reuocare in dubium promiſsionem diuinam, videlicet: *Inuoca me in die tribulationis, ego eripiam te, & glorificabis me.* Hîc tria coniunguntur: Mandatum, promiſsio & promiſsionis euentus. Mandatum, inuoca me. *Me*, inquit, inuoca, id eſt, Noli quærere aliunde auxilium, ſed ſtatue auxilium tuum eſſe à Domino, qui fecit cœlum & terram, idq;

nunc immediatè, nunc per media diuinitus ordinata. Promissio est, Eripiā te. Non vult ergò vt aliò confugias, sed vult vt hanc promissionem fide accipias. Promissionis euentus signo indicatur, Et glorificabis me. Hac glorificatione testaberis te à me adiutum esse.

Sexto dico eos abycere patientiam Christianorum propriam, qui confugiunt ad damnata remedia. Est autem hæc vox Christianæ patientiæ: Etiamsi occiderit me, sperabo in eum, id est, non quæram illicita & damnata media, sed constanter feram quicquid mihi acciderit ex clementissimi patris voluntate. Patientia ergo ostendit quantum quisq; in schola Christi profecerit: Prouerb: 19. Doctrina viri per patientiam noscitur; contra vero, impatientia hominem aut pa-

rum

rum admodum, aut nihil profecisse in schola Christi, cùm hominem impellit, vt contra Deum feratur, & quærat media prohibita, iuxta illud: Impatiens patefacit stulticiam suam. Sed de patientia aliâs plura.

Habet adhuc humana vanitas quod in sui pernitiem, veritati opponat. Licet, inquit, hominis impij, vt Iudæi increduli, Turci blasphemantis nomen Christi, apostatæ, & cuiusuis scelerati hominis, medicina ad depellendum morbum, vndecunq; illatum, vti, Cur ergo non licebit ad caput ipsum, cum membra deficiunt confugere? præsertim cum Diabolus naturæ rerum, gnarissimus, in multis morbis, absq; omni dubio naturalibus vtatur remedijs, in quibus ipse Deus reuera est efficax? Hoc argumentum speciem habet, sed veritatem non habet. Quid

enim hoc aliud est dicere: Flectere si nequeo superos Acheronta mouebo. Fateor sanè quod Diabolus in multis morbis, naturalibus vtatur remedijs, fateor etiam quod Deus sit in istis remedijs efficax. Fateor & hoc quoque quod multi medici apud Turcas & Iudæos sint membra Diaboli. Sed tamen vanißima est hæc conclusiuncula: Licet impijs hominibus vti in morborum curatione. Ergo licet etiam opera Satanæ per veneficas vti. Nam illud permittitur, hoc prohibetur; Illud est ordinis diuini, hoc contra diuinum ordinem; Illud est neceßitatis probatæ, hoc vanitatis damnatæ. Cum ergo pijs regula actionum debet esse verbum Dei, non sinunt se ista conclusiuncula capi. Quod autem impij dicantur membra Diaboli esse, rectè accipiendum est, Qualitate enim, &

non

non substantia, Imitatione, & non natura, Malicia, & non arte sua, sunt membra Diaboli. Ars enim ipsa donum Dei est, quam Deus vult exerceri per homines, & non per impostores spiritus. Verùm quod Deus sit efficax, in remedijs Diabolorum, non magis excusat consulentes sagas, quàm adulteros, in quibus Deus est efficax, ad procreandos proles, quarum multæ ex diuina benedictione non parum vtilia in Republica & Ecclesia efficiuntur organa, vt de Gedeone legimus, & alijs non paucis. Est autem in primis discernendum inter hominis factum, & modum agendi, naturis rerum in creatione diuinitus attributum. Deus vetat ne quis adulterium committat. Qui ergò contrà facit, reus est coram Deo, nihilominus tamen Deus effi-

cax eſt in adulteris procreantibus proles, quia vult modum agendi in creatione naturæ ſingulis datum non deſtruere, ſed conſeruare tam in adulteris quam in alijs. Ad eundem modum Deus prohibet, ne vtamur magorum opera in depellendis morbis, & contra ſuum interdictum facientibus minatur pœnas: Idem tamen Deus efficax eſt in pharmacis, quibus vtitur Diabolus, cùm ad inferendos tùm ad depellendos morbos. Non ergo iuuat conſulentes veneficas, quod Deus ſit efficax in remedijs, quæ Satan ad illarum precamina in minima quantitate applicat, nunc immiſcens cibo & potui occultè ſua pharmaca, nunc adhibens externè ſine humano ſenſu, herbas vel lapides, vel aliud quod efficax eſſe nouit ad nocendum vel iuuandum. Sed quid multis? An non in baptiſmo re-

nun-

nunciaſti Satanæ & operibus eius, & Chriſto nomen dediſti? Cur ergo nunc contra fidem Chriſto datum, recurris ad eius hoſtem Diabolum, vt ipſius opera libereris à morbo? Profectò hoc aliud non eſt, quam abiurare Chriſtum & in eius locum Diabolum ſubrogare.

Sed videor mihi audire quomodo benè garrula anicula mihi obſtrepat. Quis, inquit, ita credit? quis diligit? quis ſperat? quis obedit ſicut deberet? Quis dicet? purum eſt cor meum, & mundus ſum à peccato? An non in multis delinquimus omnes, Si tu ergo perfectus es, ſolus in cœlum conſcende. Si tu extra illorum numerum es, de quibus Iohannes loquitur, cum ait: Si dixerimus peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, non opus habes Chriſto: non eſt tibi neceſſe precari cum

alijs: Remitte nobis peccata nostra. Huic garrulæ aniculæ sic respondeo: Via stulti recta est in oculis eius. Tibi quidem sapis, sed tua sapientia summa stulticia est. Nam vt tua defensio iniusta est, etsi sententias loqueris venefica, sic insultatio tua maligna est. Iniusta est defensio tua, cùm quia peccatum peccato non abluitur, tùm quia non discernis inter peccata humana (quibus sæpè sancti, non volentes & scientes offendunt, qualia sunt ea, de quibus Solomon, & Iohannes loquuntur, & sancti deprecantur, dicentes: Remitte nobis debita nostra. In horum peccatorum catalogo, me vnum esse agnosco, & cum illis, remißionem peccatorum, ex fide in Christum peto,) & peccata Diabolica, quibus tu renuncias Christo et Satanæ te subycis. Nam contemto Christo confugis

ad ipsius hostem Diabolum, & ab ipso, in tuis eorumque, qui tibi mercedem promittunt, morbis, remedium quæris, contra illud dictum Domini: In me tantummodo auxilium tuum. Insultatio tua maligna me non frangit. Non enim ignorare possum, hoc esse artificium Satanæ magistri tui vsitatissimum, vt cùm ratione vincere non poßit, crudelitate & Sophistica rem agit. Quare non tàm insultatione tua perturbor, quàm doleo vicem tuam, quæ non solum contra Christum bella geris, verùm etiam impietatem tuam defendis, tanquam rem benè gestam. Hoc vnum tibi dictum volo: Qui Christum non habet nihil habet, etiamsi Cræsi opes poßideat. Quomodo autem Christum habere poterit, qui operibus Satanæ aduersarij Christi totus non renunciauit?

Cui-

Cuicunque ergo salus & vita æterna curæ est, is quicquid facit, iuxta consilium Pauli, in nomine Domini nostri Iesu Christi faciat, & ab eo sanitatem petat, & adhibeat ordinata remedia, eo ordine quem monstrauimus, Non tentet Deum, nec existimet se vna posse & Deo & Satanæ adhærere. Nulla enim est conuentio Christi & Belial. Et Elias ad impium Achab, & ad eos, qui cum illo erant dicit: Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini ipsum, Si autem Baal, sequimini illum. Semper memores simus dicti Pauli: Discedat ab iniquitate, quicunque inuocat nomen Christi. Nullo proinde pacto excusandi sunt, qui cùm læsos se putant à maleficis ad maleficos confugiunt, vt suis carminibus morbos ab ipsis pellant. Nam hoc esset

sicut suprà demonstratum est à Diabolo omnis mali autore bonum petere, quod à solo Deo expectari debet, vel immediatè, vel per media iusta, & dari solet. Fide itaq; in Deum ac fructibus fidei, hoc est, orationibus & eleemosynis, à Deo postulandum est, vt pro sua bonitate ipse nos à malo liberet. Si vero nec sic quidem tollitur malum, quo præmimur, restat vt incommoda omnia patienter feramus, quam diu Deo sapienti atq; optimo patri nostro visum fuerit nos punire & probare.

Quid, inquies, faciet minister Euangelij, si in hominem, qui implorata magorum ope à morbo sit liberatus, inciderit? Primum exponet ei quàm horribiliter in Deum peccauerit, quod hostem ipsius Satanam loco veri Dei habuerit. Nec hic tribuendum est aliquid

quid eminentiæ & dignitati personæ, sed potius illic petenda est defectionis à Deo exaggeratio. Deinde ostendendum est illi quod maiorem morbum animi sibi illicita curatione accersiuerit, nempe lepram spiritualem, quam morbus corporis fuit, à quo per magicas imposturas liberatus est. Tùm proponet pœnas defectionis à Deo, cum maledictione æterna, perpetuos animi & corporis cruciatus, nisi rursus se ad Deum in vera pœnitentia conuerterit. Hîc si minister Euangelij viderit hominem, qui isto modo peccauit, veris doloribus affici, propter scelus à se commissum, adhibebit vocem Euangelij, eumq; consolabitur. Verùm si factum ipsius innotuit Ecclesiæ, hortabitur ipsum minister Euangelij, vt culpam deprecetur apud Ecclesi-

am

am, vel per ſe, vel per miniſtrum Euangelij. Quod ſi recuſauerit facere, ficta eſt eius pœnitentia. Quare ad ſacram Chriſti cœnam nullo pacto eſt admittendus, ſed Dei iuſto iudicio relinquendus. Interea tamen non eſt ceſſandum à precibus pro eo ad Deum, vt ipſum conuertere ac reſtituere ſanctorum ſocietati dignetur. Qui hoc meum conſilium iudicat nimis graue eſſe, is ſanè peccatum & ſcandalum inde ortum, nimis leuè exiſtimat.

DE QVINTA.

REſtat quæſtio poſtrema, quæ non parum turbat infirmorum animos: Cur videlicet Deus permittit

fieri

fieri talem ſui nominis prophanatio-
nem, cùm poßit eam ſua potentia im-
pedire? Reſpondeo. Quicquid Deus
agit aut fieri permittit, hoc in ſuam
gloriam agit & permittit. Auguſti-
nus ait: Non fit aliquid niſi omnipo-
tens fieri velit, vel ſinendo vt fiat,
vel ipſe faciendo. Nec dubium eſt
Deum facere benè etiam ſinendo fieri,
quæ fiunt malè. Idem: Non fit aliquid
niſi omnipotens velit fieri, & hoc vel
voluntate beneplaciti, qua omnia bo-
na fiunt, vel voluntate ſigni, quæ eſt
permißio mali. Nunquam igitur pro-
phanatur Dei nomen, ſine eiuſdem
glorificatione. Nam ſi apicula, inſe-
ctum admodum paruum & imbecillè,
poteſt ex venenata herba elicere ſua-
uißimum ſuccum, humanis vſibus ac-
commodatum, cur Deus maximus &
potentißimus materiam ſuæ gloriæ ex
homi-

hominum malefactis desumere non poterit? Dùm ergo patitur magicas imposturas, prædicatur propter diuitias tolerantiæ suæ, qua inuitat peruersos ad pœnitentiam, ad Rom. 1. Dùm superbos & impios Tyrannos punit, potentia ipsius celebratur, ad Rom: 9. Dùm oppressos liberat, prædicatur ipsius iusticia, ad Rom: 9. Dùm pœnitentes in gratiam recipit, laudes misericordiæ ipsius cum gaudio canuntur in cœlo, Luc: 15. Deniq́, dùm omnia siue bona siue mala in suam gloriam conuertit, sapientiæ ipsius prædicatio est. Hoc stante fundamento, notandæ sunt quatuor huius diuinæ permissionis causæ, quas primùm singulas nominibus memoriæ causa notabimus. Deindè easdem ordinè declarabimus.

Nomina, quibus notantur permissionis causæ, hæc sunt. Signum

præmonitio, pœna, probatio. Declaratio sequitur.

Signum primum locum occupat. Sunt enim imposturæ istæ magicæ, vbi paulatim crescunt et in vsum veniunt, signum certissimum factæ defectionis plurimorum à puritate Euangelij, & à vero nominis diuini cultu. Nam vt limpidus faciei color, languescentium virium corporis signum est: Ita superstitio quæuis & præsertim magica, minimè fallax inditiũ est animi languescentis, & deficientis à Deo, in quo solo virtus animi residet. Hoc quam verum sit non solum historiæ omniũ temporum testantur, verumetiam hic dies satis euidens testimonium præbet. Cùm primùm ante annos plus minus 40. doctrina Euangelij cœpit in hoc regno, per pios ministros Dei repurgari & à tenebris pontificijs vindicari, cessauêre

omnes

omnes istæ Diabolicæ imposturæ. Lucente etenìm Euangelij clarissima luce tenebræ superstitionū euanuerunt. Siquidem lux illa magna verbi cœlestis, fulgore suo omnes superstitiones dispulit & discussit, non secus atq; sol oriens in horizonte nostro, tenebras noctis depellit. Verùm postquā homines paulatìm capêre, vt fit, Euangelium fastidire, rediêre sensim superstitiones, tanquā tenebræ succedentes in locum lucis Euangelicæ. Et planè nobis idem accidit quod olim plærisq; Iudæis: Nam vt illis manna cœleste in principio optatissimum et suauissimum erat, et omnibus modis ollis carnium Ægyptiarum anteponendum iudicabatur, sed succedente tempore vilè et insuauè præ ollis carnium Ægyptiarum reputatum est: Sic nostris hominibus cum primùm verbū Euangelij verè cœlestis cibus in hoc

regno apponebatur accidit. Omnes auidè accurrebant, abijciebant repentè superstitiones omnes. Nihil enim ipsis Euangelio nec dulcius, nec carius fuit, sed, proh dolor, nimis cito iste feruor incipit languescere. Incipiunt homines fastidiri panem illum suauissimum Euangelij, & cupiunt iterum satiari carnibus superstitionum, quas olim præ nausea eiecerant, in hoc canes imitantes qui ad σκύβαλα redeunt, quæ prius euomuerant, Ex quo fit vt superstitiones multiplices & imposturæ Diabolicæ, in locum purissimi Euangelij, in plurimorum cordibus, succedant. Siquidem Diabolus non immemor suarum fraudium antiquarū, non desinit quotidiè affundere caliginem, suoq; more quærit & inuenit suæ imposturæ non inidoneos patronos, id quod qui non videt hodie fieri, is etsi

ocu-

oculis acutum cernere sibi videtur, mente tamen planè cæcus est. Cùm ergo et audimus & videmus augeri quotidie eorum numerum, qui se istis imposturis magicis dedunt, sciamus signum certissimum obscurati Euangelij & deficientis fidei, in plurimis hominibus, diuina permissione, nobis propositum esse. Quid quæso hinc expectandum est, nisi extremus veræ religionis interitus, plurimorumq; hominum certissima perditio? Nam vt nauis, amisso clauo, pellitur vndis, donec fracta submersaq; pereat: Sic amissa puritate Euangelij, procellis superstitionum, quas Diabolus excitat, Ecclesia iactatur, donec multi in præcipitium damnationis ruant, idq; iustissimo Dei iudicio, quod celebratur à sanctis Dei Angelis in cœlo. Simus ergò, si sapimus, serpentes in cauendis fraudibus

Diaboli, & columbæ in tuenda manſuetudine & ſimplicitate fidei.

Secunda cauſa cur Deus permittit vt Diabolus quaſi triumphet in impijs per ſuas magicas impoſturas, eſt clementiſsimi patris paterna præmonitio. Vt enim impij iuſtè præſtigijs Diabolicis excæcant: Ita pij in medio eorum habitantes paternè præmonentur, ne contagione eorum, cum quibus verſantur, polluantur, Eſt etenim boni patris præmonere filios priuſquam in extrema pericula incurrant, ne exemplo malorum fiant deteriores, & vt ſi aliqua labe ex conſuetudine ſunt infecti, reſipiſcant & ſanentur rurſus, ne cum impijs pereant ipſis ſimiles effecti. De duabus ergò rebus grauiſsimis nos præmonent ſuperſtitiones magicæ, quæ paulatìm ſuboriuntur (cum quibus

bus coniungo grassantium scelerum in omnibus ordinibus & statibus impunitatem) videlicet de diuina vindicta & paterna misericordia. Diuinæ vindictæ impendentis inditiū est subtractio lucis Euangelij, per superstitiones & grassantia scelera, & successio tenebrarum, quas cruciatus æterni corporum & animarum excipient, nisi maturè seria pœnitentia anteuertantur. Nàm si moram fecerint post crebriores admonitiones: Primùm quasi callum quendam animo inducunt: Deindè callus in cancrum erumpit, Atq; ita instar cancri, animi morbi redduntur incurabiles: Consuetudo enim veluti altera natura, facit malum quodammodo necessarium & incurabilè, quòd tamen initio sanabile fuit. Verè enim dicitur: Serò medicina paratur,
Cū malà per longas conualuêre moras.

Et non inſcitè à quodam patre dictum eſt: Peccati conſuetudo ſenſus obturat, ne clarè videant; Mentes indurat, ne mala terreant: Corda ineſcat, vt fœda placeant: Vires eneruat, vt victæ iaceant: Et Gregorius ait: Cùm culpa in vſum venerit, etiam volens animus vix reſilit, quia quot vicibus prauæ frequentationis aſtringitur, quaſi tot vinculis colligatur. Suborientes proinde impoſturæ magicæ, & alia cum illis coniuncta ſcelera, ſi moram fecerint, obruent tandem Euangelij lucem. Lucis autem Euangelij oppreßionem excipient triſtißimæ tenebræ in mentibus hominum, quales in papatu fuere, vel illis deteriores, idq́; iuſtißimo Dei iudicio, ingratitudinem mundi punientis.

Miſericordia clementißimi Patris eſt, quod hac præmonitione ſignifi-

cet

cet ſe velle in gratiam recipere erran-tes, modo reſipiſcant. Nam cùm De-us homines prorſus ſibi permittit, ma-gnum eſt extremæ perditionis inditi-um. Ideo autor Epiſtolæ ad Hebræos ait: Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes (filij) ſpurij & non filij eſtis. Huc pertinet quod Petrus ait: Iudicium à domo Dei incipit. Loquitur autem Petrus de iu-dicio caſtigationis, ſeu diſciplinæ fili-orum Dei in hac vita, non de iudicio condemnationis reproborum. Illud cauſam habet paternam ſtorgam, et fi-nem emendationem ſalutemq́ piorum, qui paternam caſtigationem non con-temnunt: Hoc habet cauſam iuſtam iram iudicis, & finem reprobationem & damnationem infidelium, niſi ante mortem reſipiſcant. Nam nulli viuen-tium clauditur reditus ad gratiam, ni-ſi volenti.

Tertia causa huius permißionis, qua Deus permittit Satanam suis artibus multos pertrahere in sua castra, eſt iudiciaria pœna, qua Deus non vt Pater, sed vt iustus Iudex punit eos qui nolunt credere Euangelij veritati. De hac pœna loquitur Paulus ad Roma: 1. Quia noluerunt colere creatorem, dedit eos in reprobam mentem vt facerent non conuenientia. Et 2. Theßal: 2. Iis, qui credere noluerunt veritati, dedit Deus illusionem erroris, vt credant mendacio. Eſt autem mendacium hoc loco, cùm omnis abusus verbi Dei contra ipsius voluntatem, tùm omnium Diabolorum et hominum inuenta, quibus impietas & superstitio fouetur & propagatur in Mundo.

Porrò hæc pœna iudiciaria in hac vita duplex eſt, videlicet Spiritualis

&

& corporalis. Illa re, hæc sensu grauior est. Spiritualis pœna præcipua est opinio sapientiæ, quam homines politici, magnum vitæ ornamentum esse putant. Nam cùm homines traduntur diuina permissione, eaq; iustissima in reprobam mentem, etsi existimant se præ omnibus sapere; Tamen virtutes vitiorum, & vitia virtutum laruis tegunt. Ex quo fit, vt probent improbanda, & improbent probanda. De hac opinione sapientiæ sic loquitur Paulus ad Rom: φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. *Hanc opinionem sapientiæ, quæ mera cœcitas est, excipit cordis induratio: Cum qua coniuncta est* ἀπαλγησία, *omnisq; generis improbitas, ac tandem in mortis agone, conscientia, quæ prius sopita iacuit, excitata, desperatio succedit: Quammulti tamen oppressi, ira iustissimi*

indi-

iudicis dißimulant, ne post mortem reproborum numero ab ijs qui superſunt putentur aſcripti. Nihil enim verius eſt, quam Auguſtini dictum. Sera pœnitentia raro vera. Huius rei inditium eſſe poteſt, quod inter multos tyrannos, cum moriuntur, paucißimi inueniantur, qui mandant reſtitui, quæ per iniuriam poßiderunt, quod profecto facerent, ſi ſeria eſſet illorum pœnitentia. Zachæus, vt eſt Luc: 19. veræ pœnitentiæ teſtimonium edidit, cum dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, Et ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Hinc natum eſt illud dictum: Peccatum non remittitur, niſi ablatum reſtituatur. Quod dictum vnam tantum exceptionem habet, videlicet impoßibilitatem. Nam ſi inopia impedit, quo minus poßit reſtitui,

ani-

animus volentis, & seriò resipiscentis acceptus est Deo, vt Latronis, qui in cruce pœnitentiam egit. Extremus dies omnia occulta reuelabit, discernetq; inter fictam & veram pœnitentiam.

Corporalis pœna varia est, per bella, per oppreßiones tyrannicas, per noua grauamina, per pestem, aliosq; morbos infinitos. Sed quis plagas, quæ diuinitus inferuntur propter idololatriam & superstitiones magicas, enumerare potest?

Sequitur quarta causa permißionis diuinæ, quæ est probatio fidei, cum qua semper coniuncta est obedientia erga Deum.

Probatio fidei, quæ permißione diuina fit, habet causas nunc internas, nunc externas. Internæ sunt multiplices, vt dubitationis subinde orien-

tes in animis hominum de prouidentia Dei, de promißionibus & comminationibus diuinis. Item dialogismi & φρονήματα carnis, conscientiæ trepidatio, desperatio &c. Externæ causæ sunt innumerabiles, inter quas sunt doctrinæ Dæmoniorum, quibus omnes magicæ artes subijciuntur, item corruptelæ in doctrina, hæreses, schismata, dißidia doctorum in Ecclesia, perfidia fratrum, impunitas scelerum grassantium, prosper impiorum successus, vt Turcarum, Papistarum, & aliorum multorum Tyrannorum persequentium Ecclesiam, paucitas credentium, deformitas & oppreßio Ecclesiæ, defectio plurimorum à fide. Sed quis potest omnia enumerare?

De probatione fidei, quæ fit per magicas imposturas, loquitur Augustinus cum ait: Nec mirum est quod

hoc

hoc permittit Deus, vt illi qui hoc audiunt & vident probentur qua fide sunt apud Deum. Hanc suam sententiam confirmat Augustinus lege Dei, quæ est Deutero: 13: Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium se dicat vidisse. (Hîc vna specie omnes vanitatis artes comprehendit) et prædixerit signum et euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, eamus & sequamur Deos alienos, non audies verba eius, quia tentat vos Deus, vt palàm fiat vtrũ diligatis Deum an non. Hac Dei lege primùm docemur, quòd non ex euentu sed ex regula voluntatis Dei de faciendis & cauendis iudicandũ sit. Secundò docemur, quod fidere diuinationibus magicis et diligere Deũ ita repugnent, vt in eodẽ esse non poßint. Qui vidit diuinationibus magicis, quibus vniuersum genus intelligitur Deum non diligit,

&

& contrà, qui Deum diligit abominatur prohibitas à Deo vanitates. Ratio huius est. Qui Deum diligit non simulatè, is Deo soli viua fiducia adhæret, amore illi iungitur, in omnibus illi parere promtus est, imperata facit, prohibita & damnata à Deo cauet, hostibus eius aduersatur: Breuiter, ipsum timet, & ab eo solo expectat salutem, bona corporis & animæ, iuxta eius verbum & ordinem ab illo constitutum. Hæc omnia ita coniuncta sunt, vt à dilectione Dei separari non poßint. Sunt enim eius essentiales proprietates. Quicunq; ergo putant se simul & Deum diligere posse, & fidere magorum imposturis, miserè falluntur salute & gratia Dei excidunt. Tertiò docemur hac lege, cur Deus permittat, vt tales impostores in mundo surgant, & in externo etiam cœtu Ec-

clesiæ inueniantur, nimirum vt tentet nos Deus, quo palàm fiat vtrum diligamus eum an non. Tentatio ergo hæc probationis est, qua videlicet fidei & obedientiæ nostræ constantia probetur: Ita enim habetur Deut: 8. Tentauit te Dominus, vt scires quid haberes in corde tuo, vtrum obseruaturus esses præcepta eius an non. Vt ergo olim Deus populum suum 40. annis varijs modis tentauit in deserto, vt palàm fieret, quæ esset fides & obedientia populi erga Deum, ita quoq; hodie multa permittit fieri mala in Ecclesia, inter quæ non infimum locum maleficæ artes occupant, quibus nos tentat, an sinceri eius simus cultores nec ne. Tentatio ergo, qua Deus nos probat, vt causam habet caritatem, qua Deus nos complectitur: Ita finis eius est nostri ad bonum instructio. Contrà

verò Diabolus hominē tentat ex odio, vt ipſum à Deo optimo abductum perdat. Ideo tentatio Diaboli rectè ſeductionis dicitur, vt Dei probationis. Differunt ergo tentatio Dei & Diaboli cauſsis et finibus, quemadmodum indicauimus. Vt enim Deus ſemper ſalutem quærit hominum: Ita Diabolus eorundem perditionem. Hoc enim ſolum Satan quærit, hoc ab initio quæſiuit, et in finem vſq; quæret, vt fidem promiſsionum & metum comminationum diuinarum hominibus excutiat, quo eos æternarum pœnarum ſocios habeat. Tanta eſt eius nequitia, tantaq; perdendi homines, ad imaginem Dei conditos, libido. Vulgo dicitur: Felix quem faciunt aliena incommoda cautum. Sic ergo felices eſſe volumus, abiectione plurimarum gentium ſapiamus, ne Satanæ cum ſuis impoſturis,

quas

quas Deus permittit probandæ fidei nostræ cauſsa, locum faciamus. Cùm ergo vel videmus vel audimus Diabolũ in hoc mundo ſuis fallacijs tanquam pedicis quibusdam alligatos tenere multos, non tentemus Deum, non negemus ipſius veritatem et potentiam, non corrigamus ipſius verbum & ordinationẽ, non ſimus carnaliter ſecuri in proſperis, non deſperemus in calamitatibus, ſed retineamus fidem & bonam conſcientiam, confugiamus ad preces, petamus nos diuinitus liberari à Diaboli inſidijs, inſtar leonis rugientis & circumeuntis et quærentis quem deuoret; qui tamen plus non poteſt quam illi à ſapientiſsimo, optimo et potentiſsimo Deo permittitur: Quod ex eo apparet, quòd ne Cynphes quidem ſuis incantationibus magi Pharaonis facere potuerint, vnde coacti ſunt dicere Pharaoni: digitus Dei eſt hîc. Ex quo

intelligi datur, vt Augustinus testatur lib: 3. de trinitate cap: 7. Ne ipsos quidem transgressores Angelos, & aêreas potestates, in imam istam caliginem, tanquam in sui generis carcerem, ab illius sublimis æthereæ puritatis habitatione detrusas, per quas magicæ artes possunt, quicquid possunt, valere aliquid, nisi data desuper potestate. Datur autem; vel ad fallendos fallaces, sicut in Ægyptios, & in ipsos etiam magos data est, vt in eorũ spirituũ seductione viderentur admirandi, à quibus fiebant à Dei veritate damnandi; vel ad admonendos fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderent, propter quod etiam scripturæ autoritate sunt prodita; vel ad exercendã, probandã, manifestandamq; iustorum patientiã. Neq; enim parua visibilium miraculorum potentia. Iob cuncta

quæ

quæ habebat amisit & filios & ipsam corporis sanitatem. Nec ideo putandũ est istis transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam, sed Deo potius à quo hæc potestas datur, quantum in sublimi & spirituali sede incommunicabilis iudicat. Nam & damnatis iniquis, etiam in metallis, seruiunt aqua & ignis & terra, vt faciant inde quod volunt, sed quantum sinitur. Hæc Augustinus.

Ex his concludimus etiam quod illa permißio non pugnet cum prouidentia Dei, qua ipse omnia sua moderatur sapientia in suam gloriam. Non enim temerè permittit ista fieri, tanquam non curaret humana, vt Epicurei opinantur, sed habet suæ permißionis causas iustißimas, quæ ad ipsius gloriam manifestandam hominibus

faciant. Has proindè quatuor caussas permiſsionis diuinæ, quas recitauimus, cum quæstionibus ſuprà à nobis deciſis, optarem diligenter inculcari hominibus præſertìm hoc tempore periculoſo, quo pedetentìm irrepere magicas tenebras ad obſcurandam Euangelij lucem, cernimus.

GENERA MAGICAE SVPERſtitionis.

ETſi autem genera magicæ Superſtitionis plurima numerantur à multis, quæ ignorare laudabilius quam ſcire iudico: Tamen vt vanitatem magicam magis deteſtemur caueamuſq; ſtudioſius, ne laqueis Diaboli inuoluamur, ea tantum genera, quæ ſupra ex 18. Cap: Deutero: recitauimus, definitionibus & Exemplis declara-

clarabimus, quemadmodum antea promisimus. Sunt autem hæc genera: Diuinatio, Præstigium, Augurium, Maleficium, Incantatio, Interrogatio Pythonis, Magia specialis, & Necromantia. Huc omnia alia, quocunque appellantur nomine referantur.

DE DIVINATIONE MAGICA.

SIcut Prophetarum in Ecclesia prædictiones à Deo fuerunt: (Nam sancti Dei homines acti spiritu Dei locuti sunt, vt Petrus testatur) Sic diuinatio magica à Diabolo est. Diabolus enim instar simiæ Deum imitari conatur, præterita (sed occulta) reuelando, & futura prædicendo. Quod quidem facit Diabolus, non vt prosit, sed vt obsit hominibus.

Verùm priusquam de diuinatione magica dicemus, quæstio diluenda est; Num Diaboli verè futura præsciant necne? cum videatur proprium Dei esse futura præuidere & præscire. Respondeo, maximum discrimen esse inter præscientiam Dei & præscientiam malignorum spirituum. Deus præscit omnia in suo æterno, & omnia futura videt tanquam præsentia. Diaboli verò alijs modis varijs & præcipuè quinque futura præsciunt.

Primò, Diaboli, ea præsciunt et prænunciant interrogati à magis, & quæ ipsimet perficere moliuntur, & quæ, vt fiant, per homines procurabunt. Permittit enim Deus impuris spiritibus, idque iusto suo iudicio, vt aërem, aquam, terram, fruges, cibum, potum inficiant; vnde morbi, pestes, annonæ caritas, aliaque sequuntur in-

com-

commoda. Præterea, quæ malis hominibus, quos iam norunt sibi addictos suggerere atq; persuadere volunt, vt dissidia, lites moueant, eosdem ad cædes, ad bellum inflamabunt, prænunciare possunt. Talia igitur, quandoquidem ipsa procurare Diaboli satagunt, mirum non est si ea alicubi euentura prædicant, cum & homines quæ ipsi facere decreuerunt, alijs non difficulter prædicunt.

Secundò, haud rarò ea prænunciant Diaboli euentura, quorum causas naturales paratas vident. Positis namq; causis naturalibus, ferè semper sequuntur effectus. Non ergo mirum est, si Diaboli talia, interrogati à magis, prænunciant, cum & medici & agricolæ sæpenumero quædam ex certis causis sequutura præuident. An non in animalibus brutis, occulta quædam

vis considerari potest, vnde homines ex moribus eorum & actionibus pluuias, tempestatē et multa alia euentura præsciunt. Cùm igitur maligni spiritus naturalium caussarum & effectuum diligentißimi sunt obseruatores, & longißima temporis experientia sunt edocti, procul omni dubio poßunt de omnibus huiusmodi certißimè pronunciare. Quid mirum est igitur, si de his effectibus, qui naturalium caussarum virtute eueniunt, frequenter ad votum magorum vaticinia edant?

Tertiò, Dæmones scire poßunt ea, quæ iam alicubi vel in remotißimis locis parata sunt, vel fieri incipiunt. Nam cùm sint summa acrimonia sensus, & incomparabili celeritate motus præditi, perfacilè est ipsis & citißimè sentire, quæ præ manibus sunt, & celerri-

lerrimè quouis penetrare, vt quæcunq; hinc inde fiunt explorare, explorata quocunq; libuerit perferre poßint. Quæcunq; ergo in alio loco vel remotißimè dißito, parata vel incoata sunt, mystis suis, hoc est, magis aperiunt: Hi rursus populo patefaciunt, & futura prænunciant, vt vates habeantur, & prædicentur, diuini: Quo magis idonei ad decipiendos homines efficiantur. Nam cùm eius loci homines, vbi vaticinium editur post aliquantum tempus deprehendunt euentum vaticinio respondere, eos qui hoc prædixerunt diuino spiritu locutos esse existimant, eosq; tanquam legatos Dei suspiciunt, admirantur, colunt: Illisq; fidem in alijs quoq; rebus adhibent, vnde omnes superstitiones, cùm religiosæ tùm magicæ originem traxerunt.

Neque

Neque tamen ſentiendum eſt, quòd acrimonia ſenſus, cogitationes & affectus hominum intimos, percipiant dæmones. Scriptum eſt enim: Ego Dominus ſcrutans corda & probans renes: & in ſcriptura ſæpè prædicatur Deus καρδιογνώστης: Sed ſigna ſolummodo, & voces, & ſermones, & geſtus corporum, quibus mentis cogitata & affectus intimi aliquo modo indicantur, obſeruant, Atq; ex his aliiſq́; concurrentibus inditiis, coniecturas faciunt.

Quartò, nunciant interdum futura Dæmones, quæ alicubi à ſancto aliquo Propheta, vel bono quopiam Angelo prædicta eſſe acceperunt: nequaquam tamen vulgò nota, aut apud alios euulgata. Atq; ita quod aliorum eſt, pro ſuo fallaciter vendicant, & oſtentant, indeq́; ſibi laudem & glori-

am aucupantur, dum suis ministris ea patefaciunt, vt in admiratione vulgo habeantur, quo decipiant efficacius. Augustinus scribit Dæmones sui cultus ruinam prædixisse, idq; vt & suam diuinitatem hominibus commendarent, & culpam hominibus defectoribus tribuerent.

Quintò, Dæmones sæpenumero prædicere futura audent, etiamsi nec certi quicquam, nec coniecturas habeant, ex quo fit, vt haud rarò turpiter fallantur: Atq; hoc faciunt Dæmones, non solum quando interponi possunt impedimenta, quibus imputabitur, quod successus non responderit: verumetiam, quando eos quibus consulunt fallere & perdere studiosè volunt. Augustinus ait: Fallunt sæpè studio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætantur, sed ne apud

culto-

cultores ſuos pondus autoritatis amittant, id agunt, vt interpretibus ſuis ſignorumq́; ſuorum coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint vel mentiti. Huc pertinent illa obliqua, & tortuoſa reſponſa Dæmonũ, qualia Delphis & alijs reddita ſunt. Crœſus rex Lydorum ambiens regnũ Perſarum, mittit legatos cum ampliſsimis muneribus Delphos interrogatum, num Crœſus aduerſus Perſas expeditionem faceret, Qui hoc reſponſum retulerunt: Si Crœſus arma Perſis inferat, magnum imperium euertat. Hoc audito reſponſo ita elato animo factus eſt Crœſus, vt omnino conciperet ſpem ſe euerſurum regnum Cyri. Sed huic ſpei non reſpondet euentus, euertit quidem regnum magnum, non Cyri, ſed ſuum ipſius. Atq; ita ambiguitate oraculi deceptus eſt, & culpa non vati ſed

eius

eius interpræti est tributa. Huic non est dissimile quod Pyrrho responsum est: Aio te Aeiacida Romanos vincere posse. Quod responsum, & de victoria Pyrrhi, & de victoria Romanorũ accipi potest. Huiusmodi ambiguis & tortuosis responsis vtuntur Dæmones duabus de caussis: Nunc quia non possunt prædicere vera cum futura omnia sint in manu Dei: Nunc studio fallendi. Nulla enim re magis delectantur Dæmones, quam fallacia, qua homines à Deo abducant & perdant. His ita expositis de diuinatione magica dicamus.

Diuinatio magica est, quæ sine reuelatione diuina & absq; caussis naturalibus, vel occulta indagat, vel futura inuestigat, præcaminibus conceptis, & certis ceremonijs adhibitis. Sine reuelatione diuina dico, vt discernam inter sanctorum, Prophetarum

prædictiones (quarum vt causa est spiritus Christi in Propheticis: Ita finis emendatio, & salus hominum, gloriaq́; Dei) & prædictiones magicas, quarum autor est Diabolus, & finis interitus hominum et nominis Dei sacrilega prophanatio: Præterea absq; causis naturalibus addo, ne videar improbare Astrologiam, ab omnibus, (donec manserit intra suos limites) merito laudandam. Hæc enim alia colligit necessariò, alia probabiliter. Necessariò colligit, quando ex necessarijs causis necessarios effectus concludit, vt cum ecclipses Solis & Lunæ necessariò futuras colligit. Huiusmodi conclusio ideo necessaria est, quia ex ordine diuino, seu ex Physica necessitate pendet; vnde demonstratio ipsa sumitur. Probabiliter colligit, cum ex probabilibus coniecturis concludit; id est,

quan-

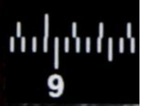
quando ex caußis particularibus, quæ ab alijs occultis caußis interdum impediri poſſunt, colligit effectus futuros qui ſæpè quidem, etſi non ſemper, eueniunt. Huc prædictiones tempeſtatum, pluuiarum, ſiccitatis ventorum, nunc hinc nunc illinc ſpirantium: Item morborum ἐπιδήμιον &c. Experientia quoq; hominum, qui non ſunt artifices, multa obſeruata ſunt & vt plurimum eueniunt. Ex pareлijs, à terra remota, conſueto magis apparente, nautæ diuinant tempeſtates. Huc etiam pertinent coniecturæ Medicorum & Agricularum, qui ex ſignis aliquid euenturum prænunciant ſine ſuperſtitione. Matth: 16. Dominus ait: Facto veſpere dicitis: ſerenum erit, rubicundum eſt enim cœlum: Et mane: hodie tempeſtates, rubeſcit enim triſte cœlum. Multa

quoq; signa obseruata sunt, ex quibus non ineptè colliguntur effecta analoga (de diuinis signis hîc nihil dico, quæ se autoritate diuina tuentur, vt cùm Dominus dicit: Erunt signa in Sole & Luna &c.) Ex auium quoq; gestibus obseruatas coniecturas de pluuijs & siccitatibus non improbamus. Multi ex affectionibus corporum, in quorum numero ego sum, tempestates prædicere possunt, & vix falluntur. Nec mirũ est in μικροκόσμῳ inditia quædam impressa esse eorum quæ in hoc vasto mundo eueniunt. Doct: Petrus Palladius laudatissimæ memoriæ, olim episcopus Sielandiæ vigilantissimus, & Professor Theologiæ in hac academia celeberrimus, ex multorum annorum obseruatione, potuit ex loco corporis affecto prædicere ex qua plaga cœli tempesta-

tes

tes erant venturæ, & rarò fallebatur. Nec physiognomica damnamus, quæ inclinationes ad vicia & virtutes notant. Hæc cùm non sit nessaria possunt viciosæ inclinationes corrigi, vt de Socrate legimus, & bonæ impediri accessorio malo Sed felix ille est, & verè fortunatus, qui timet Dominum, & miser qui non timet, qualemcunq; habeat horoscopum & physiognomiam, etiamsi in sinu fortunæ gestetur ac ludat.

Definitione diuinationis ita exposita & declarata, eius modos videamus. Fit enim magica diuinitio multis modis, vt per somnia, per sortes, per signa, per responsa. His quatuor modis multæ species subijciuntur. Sed nos breuiter modos enumeratos exponemus, & species quasdam indicabimus, idq; eo consilio, vt

appareat quomodo Diabolus omnes ferè creaturas Dei ſuis polluat fœtoribus, nec à prophanis nec à ſacris abſtinens, vt homines in mortem et damnationem præcipitet.

Primus ergo modus diuinationis magicæ fit per ſomnia. Hîc diſtinguenda ſunt ſomniorum genera, vt quæ magica vocamus ſeparentur ab alijs. Sumamus autem diſtinctionem à cauſsis efficientibus, vt alia ſint ſomnia Δεόπνευσα, alia Phyſica, alia fortuita, alia Diabolica.

ϑεόπνευσα, id eſt, diuinitus inſpirata ſomnia ſunt, cùm Deus in ſomnis euenturum aliquid apertè, vel non euenturum, faciendum vel deuitandum denunciat: Et ſæpè figuris quibuſdam tegitur. Huius generis fuêre ſomnia Ioſeph de manipulis & ſtellis. Item Prophetarum, quibus

Domi-

Dominus per ſomnia locutus eſt. Huc pertinet illud Prophetæ: Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem et iuuenes viſiones videbunt, & Senes ſomnia ſomniabunt. His affine eſt ſomnium, cùm in ſomno quid per diem ſibi euenturum ſit præſagiat mens hominis.

Phyſica ſomnia ſeu naturalia, ſunt, quorum cauſſa eſt in ipſa hominis natura Sunt enim ſomnia interiores animi actus in ſpiritibus cerebri, corpore à ſomno occupato. Dormiente enim corpore non conſopitur animus. Hæc autem Phyſica ſomnia pro humorum vaporumq́ differentia variant, cuius ratio hæc eſt, vt Lodouicus Viues ſcribit: Spiritus à corde veluti à fonte ſuppeditantur capiti, itaq; & illorum ſpirituum, & vaporum, vnde ſpiritus tenuantur, quali-

tatem ſæpenumero referunt ſomnia, eorum potiſsimum qui in ea via occurrunt ſpiritui aſcendenti, nempè in gutture aut pectore, aut quo alio loco, cùmq; halitus craſsi ſenſorium commune per quietem occupent, non poteſt id de ſenſibus rectè iudicare, nec de ſenſuum actionibus, eòq; cum quid ineſt in gutture humidæ pituitæ, viſa obuerſantur de aqua: Cum quid ſanguinis de ſanguine: Si atræ bilis de rebus triſtibus: Sin flauæ, de rixis & litibus. Hinc fit quod alia vident ſanguinei, alia cholerici, alia phlegmatici, alia melancholici. Vnde cum in morbis humores perturbantur, viſa fiunt ſæpè iuxta prædominantium humorum qualitates. Quia ergo ſomnia ſunt ſigna humorum vaporumq; tanquam effectus ſuarum cauſſarum, medici illis admonentur, & interdum coniecturas vel de morte, vel de vita ægrotorum capiunt.

For-

Fortuita ſomnia voco, quæ ex quauis occaſione cauſſam habent, id quod Salomon Eccleſ: 5. indicat, cum ait: Somnium ex multitudine occupationis fit. Et Syracides cap 34. Spectrũ ſomniorum ex imagine rei alicuius exiſtit, ſicut ex facie aduerſa faciei ſimulacrum. Nam quemadmodum in corpore perſpicuo ac pellucido, vt in aquæ ac ſpeculo, imagines referuntur eorum, quæ è regione collocantur, vt conſimilis vultus forma figuraq́ in ſpeculo reddatur, ex obiectu aſpectuq́ vultus contrà poſiti: Ita in ſomnijs phantaſia, imaginatioq́ informat intellectui, ea quæ in ſenſus externos ſolent incurrere. Huc illud: Mens humana quod optat, dum vigilat ſperat, per ſomnum cernit idipſum. Vt piſcator auarus apud Theocritum aureum

somniat piscem. Studiosus, quæ diurno tempore vigilans exercuit, nocturno somnia videt. Atq; sæpè ea quæ vigilans intelligere non potuit, dormiens deprehendit. Anima enim suis ministris sensibus soporatis speculans, sibi soli rimatur arcana, quibus maiori desiderio flagrat, discitq; somno, prius sæpè negata. Aliquis diurno tempore sæpè multa diuersa videt, eaq; mente concipit separatìm. Hinc conceptus mixti in arca memoriæ reseruati, inter se pugnant, quos quia phantasia discernere nequit, quiddam ex multis conceptibus conflatum & in vnum redactum nascitur. Atq; ita, Turpiter atrum desinit in piscem mulier formosa supernè. Qui ergo noctu somniat, ea quæ superioribus diebus vel oculis viderit, vel anima agitauerit, in memoriam reuocet, videàtq;

num

num inde monstrum illud somnij conflatum sit.

Diabolicorum somniorum triplex genus est. Primum cùm Diabolus ingerit aliquid dormientibus immediatè sine pacto intercedente: Secundùm, cùm Diabolus ad vota illorum qui pacti sunt cum illo, aliquid dormientibus reuelat. Tertium, cùm magi sua arte faciunt, vt homines somnient quod ipsi volunt. Hæc omnia quia à Diabolo proficiscuntur perniciosa & mala sunt, quare illis nullo pacto credendum est: Etiamsi haud raro respondeat euentus. Nam horum finis, qualemcunq; externam speciem habent, semper malus est, quare à finibus sunt iudicanda.

De primo genere teneatur hæc regula. Si somnium ad aliquid faciendum, quod est lege Dei prohibitum

ſuadet, abſque omni dubio Diabolicum eſt, ideòque meritò fugiendum, non ſecus atq; vox Satanæ, qui primos noſtros parentes decepit. Huius generis ſomnijs multi decepti ſunt, quorum quædam exempla ſubijciemus.

Auguſtinus lib: 4. cap: 26. de ciuitate Dei pulchrum exemplum adducit. Dicit quendam ruſticum Romanum fuiſſe, Titum Latinum nomine, cui mandatum eſt in ſomno in ſenatum nunciare, vt ludi ſcenici inſtaurentur, qui cum poſtera die iuſſa facere non eſſet auſus: Secunda nocte ſeuerius imperatum eſt, et amiſit filium, qui imperata non fecit: Tertia nocte idem imperatum eſt, qui cum non obtemperaret, incidit in morbum acrem & horribilem. Titus ergo ex amicorum conſilio ad magiſtratum rem detulit, atq; in lectica allatus eſt in ſenatum, ex

positóq; somnio, & recepta valetudine, pedibus suis sanus abceßit. Tanto stupefactus senatus miraculo, quadruplicata pecunia ludos censuit instaurari.

Refertur de quodam milite qui deperibat quandam honestam fœminã, cuius pudicitiæ quotidie varijs blanditijs insidiabatur. Cum autem voti compos fieri non posset, reluctante pudica fœmina, litabat Diabolo, vt is sibi in hac re auxilio esset. Diabolus ergo quadam nocte dormienti offert somnium quod fœmina illa, quam perditè amabat, ad se veniret, spontè ingrederetur lectum, atq; eum amplexa sit: Ille vicißim, occasionem optatam nactus, satisfacit suæ libidini; sed manè euigilans iacet deportatus à Satana in turpißimo cœno, extra vrbem, amplectens & osculans cadauer asini

fœdißi-

fœdiſsimi vt turpiora taceam. Hoc ſpectaculum haud dubié iucundum fuit Diabolo, & dignum tali amatore. Et profecto mirandum eſt milites adeo gnauiter militare Satanæ poſt tantam ignominiam homini ſui ordinis factam. Sed quid non facit auri ſacra fames?

Narratur de quodam (cui ſæpè apparuerunt Diaboli, quos ipſe putabat Dei angelos eſse) qui ſomniauit ſe audire Chriſtum clara voce mandantem, vt ſe in puteum proijceret. Obtemperat miſer ſomnio, & ſe in puteum proijcit. Nec dubium eſt multos qui ſibi ipſis manus adferunt, huiuſmodi ſomnijs deludi.

Iohannes Papa ſomniauit, per miſſas defunctorum animas à purgatorio liberari, & ſe audiuiſse Dæmones plangentes & lugentes dum per

Missas & exequias funerales eriperentur sibi animæ. Ex hoc somnio nata est abominatio oblationis in Missa Papistica, pro viuis & mortuis.

Birgitta illa Suetica multa somnia de Beata virgine inuocanda habuit: Vnde confirmabatur in Idololatria Huiusmodi somnia ex Diabolo fuisse ex fine facilè dignoscitur.

De secundo genere hæc sit regula: Qui petit futurorum reuelationùm à Diabolo in somno, Diaboli minister est, & qui credit somniatori, Deo renunciat, fidem abijcit, & se Satanæ subijcit.

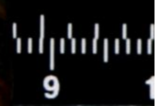
De tertio genere, quia dormiens scire non potest an magica arte somnium sibi obuersetur nec ne, videat finem, id est, ad quid vel hortetur vel dehortetur somnium, caueàtque ne quid contra Dei mandata tentet. Breuiter

uiter, Iudicium ex prima regula petat. Huius generis ſomnij vnum exemplum notatu dignißimum aſcribam. Nectanebus Magus olim rex Ægypti in Macedoniam, regnante Philippo, veniens, Philoſophiam profeſſus arte ſua effecit, vt Olympias, vxor Philippi regis Macedonum, ex qua poſtea natus eſt Alexander Magnus, ſomniaret ſe nupturam Ioui Hammoni, & ex eo concepturam filium. Occaſio huius impoſturæ ſic habet. Nectanebus Magus poſtquam aliquantiſper in Macedonia Philoſophiam (cuius pars Magia tum temporis habebatur) profeſſus eſſet, ob peritiam vaticinandi, vocatur ab Olympiade, vt ipſa ab eo diſcat, quid de ſe ſit tandem futurum. Rumor enim ſparſus erat, quod Philippus rex, Olympiade abiecta, ad alias nup-

tias

tias animum applicaret. Cùm ergo accersitus venisset Nectanebus, interrogat ipsum regina de rumore, de se abijcienda sparso; cui ille respondens, affirmat rumorem minimè vanum esse: Sed addit modum quo periculum euitari poßit, vt autem fraudi locum faceret impurus Magus, ait se, cum adhuc in Ægypto esset, oraculum accepisse, vt Reginæ alicui viam parata sibi pericula euadendi monstraret, & addit, forte tu illa regina es. Illa autem spe concepta ex oraculo Magi, quærit quænam sit illa via. Iupiter, ait, ille Hammon te amat, & cupit tuum amplexum, vt ex eo concipias filium, qui te ab isto periculo diuortij liberabit. His dictis discedit Magus & efficit sua arte, vt Olympias sequenti nocte dormiens somniet se concepturam ex Ioue

Ham-

Hammone, quod etiam ſomnium, eodem tempore Philippo marito, qui aberat in bello, eadem arte offertur. Hic Olympias verbis Magi docta & ſomnio confirmata, maximoperè expetit, vt euentus aliquando ſpei reſpondeat. Vocat ergo ſequenti die Nectanebum Magum Olympias, quæritq; ab eo tempus quando expectandus ſit Iouis Hammonis concubitus. Is reſpondens iubet, vt regina thalamum paret, lectum adornet, in quem tantum ſponſum recipiat, & addit fore, vt Hammon veniat in forma Draconis habens caput & cornua capri. Hoc audito, regina terretur dicitq; ſe non audere cum tali ſponſo congredi. At Nectanebus: Si, inquit, times, para mihi lectum in tuo thalamo prope tuo, ego efficiam vt ſis extra omne periculum. Fœmina nimis credula (Quod enim

volu-

volumus, libenter credimus) obtemperat Mago, inſtruit thalamum, adornat lectum quam poſſit pulcherrimè, & ponè collocat Mago lectum. Veſperi igitur itur cubitum; regina ornata & vncta in ſuo lecto ſe componit: Nectanebus autem in eo qui propè erat paratus. Egreßis igitur miniſtris & foribus clauſis, Nectanebus non negligit occaſionem. Præſtigys ſiquidem effecit magicis, vt non ſine magno totius aulæ motu ipſe apparuerit tanquam draco, capite & cornibus caprinis. Quid hîc Olympias? Exiſtimat Iouem Hammonem eſſe, iuxta prædictionem Magi, recipit eum in lectum, amplectitur nouum ſponſum, concipit, & tandem filium parit, quem Philippus Alexandrum nominat. Atq; hanc ab caußam vulgo ſparſum eſt quod Alexander fuerit Iouis Ham-

monis filius, cùm fuerit ex matre adultera, & mago impoſtore natus. Sed impoſtor iſte pœnas ſuæ nequitiæ paucos poſt annos iuſtas dedit. Nam cùm Alexander filius adoleuiſſet, et à Nectanebo mago & Patre elementa artis magicæ didiciſſet, accidit vt ſub noctem ſuo more Magiſter & Diſcipulus exirent, aſcenderéntq; in montem quendam præruptum, non procul ab aula; quo cùm veniſſent, Alexander à tergo accedens magiſtrum ſuum ex improuiſo vi impellit in præcipitium; qui adeò ceruicem ad ſaxum illidit, vt mori fuerit ei neceſſe. Cum iam lethali ictu ceruicis afflictus conquæreretur, cur hoc Alexander feciſſet, Alexander inſultans iacenti, ait: Conquerendum tibi potius de arte tua eſt, quam es profeſſus; quippe neſcius quid tibi impen-

deret humi, nunc resupinus quæ cœli sunt frustrà rimaris, vt qui hoc præcipitium præscire & præuidere non potueris. Cui Nectanebus: Nulla mortalium contra fatum fuga est. Et addit: Cùm adhuc in Ægypto essem, præsciui, quod aliquando à proprio filio essem interficiendus. Quid inquit Alexander, meus ne Pater tu es? Hîc cùm Nectanebus Alexandro quomodo fugisset ex Ægypto, ex rege philosophus factus, et quomodo matris ipsius complexu fuißet potitus, exposuisset, moritur infelix, nunc apud inferos præmia suæ artis reportans. Hoc spectaculum iucundißimũ fuisse Satanæ non est dubium: qui non vult nisi interitum eorum, qui sibi sunt addicti. Timeamus ergo Deum, rogemusq́ eum vt à talibus illusionibus Diabolicis nos clementer tueatur.

Secundus modus diuinationis magicæ ſit per ſortes. Vocabulum ſortis variè accipitur. Primò pro parte ſeu portione, quæ alicui cedit, vt in hæreditatibus aut in alijs quibuſuis rebus. Secundò ſors iuriſconſultis ſignificat τὸ κεφάλαιον vel eorum quæ ſunt à duobus vel pluribus ſocijs collata communis negociationis gratia: Vel pecuniarum quæ ſunt ad vſuram datæ. Tertiò notat per metonymiam ſigna ex arbitrio conſortium accepta, quibus vel res inter conſortes diuiduntur; et vocatur vulgo ſors diuiſoria: Vel actiones & officia certa attribuuntur perſonis, per ſortes deſignatis; & appellatur ſors conſultoria. Hæ ſortes diuiſoria inquam & conſultoria, ſi excluditur ſuperſtitio, licitæ ſunt & interdum neceſſariæ. Quartò accipitur ſors pro diuinationis ſpecie,

& vocatur ſors diuinatoria, & interdum ſortilegium. Fit autem hæc ſors multis modis, quorum quidam ludicri & ioculares ſunt ſine ſuperſtitione, quidam Magici, & verbo Dei damnati,

Ludicri ſunt, qui ioco & voluptatis gratia tantum fiunt: Quibus nihil ſerio tribuitur, vt ſi iubeam vt aliquis librum aperiat, & eligat verſum quotum velit, & inde ego aliquid ei euenturum ioco pronuncio, & ille ioco accipit. Verum ſi euenerit quod ioco ex ſorte ludicra prædictum eſt, nihil tamen illi ſorti eſt tribuendum, ſed alijs cauſsis. Eraſmus Roterodamus, cui multum familiaris fuit Iohannes Bibliopegus natione Danus, qui exulabat cum Chriſtierno II. olim Rege Daniæ, ſemel ioco iuſsit, vt Bibliopegus cultro aperiret librum

Iliados Homeri, & indicaret quotum versum lateris dextri eligeret. Bibliopegus Erasmo obtemperat: Librum cultro aperit; nominat quotum versum eligat. Quo facto Erasmus ioco prædixit Bibliopegum prædiuitem vxorem ducturum, sed malam, quam tandem propter improbitatem esset deserturus. Huic prædictioni euentus tristißimus respondit; que tamen aliam caußam habuisse necesse est. Sed Diabolus forte hunc euentum procurauit, vt viam sibi faceret, ad confirmandas huiusmodi prædictionum vanitates.

Sortes Magicæ sunt, cùm aliquid serio fit ab hominibus per sortes, vt earum euentu considerato id quod occultum erat innotescat. Ad hoc genus diuinationis multa referunt, vt sunt: Protractiones punctorũ, Taxillorum

lorum iactus incantati, Subitus in rem aliquam oculorum intuitus, Occursus hominis vel bestiæ, vt leporis ex improuiso fortuiti errores. Vt Augustus iudicabat mali ominis esse, si illi sinister calceus dextro pedi induceretur. Huius farrinæ est, si vinum & sal in principio mensæ effunditur. Illud enim boni, hoc mali ominis esse vulgo putatur.

Nouimus nobilem & doctum iuuenem, qui semel casu euertit salinum quod aßidentes mali ominis esse dicebant. Suadebant ergo vt isto die sibi caueret. Sed quid factum est? Eodem die vulnus accepit, ex quo post paucos dies mortuus est. Hoc homicidium absque omni dubio procurauit Diabolus, permittente Deo, vt ista opinio superstitiosa confirmaretur in animis eorum, qui tum ade-

vrant, cum salinum est euersum. Nam vt sæpißimè post euersum salem sequuntur læta: Ita post effusionem vini, homicidia & alia flagitia. Quare nihil omnino vel salis effusioni vel vini tribuendum est.

Sunt qui stipulas colligunt imparis longitudinis, vnde diuiuant breuitatem & longitudinem vitæ. Nam, qui clausis oculis casu longiorem accipit, longioris vitæ fore prædicatur quâm qui breuiorem accipit. Sed quid quæso vanius huiusmodi prædictione? Huc pertinet, si quis aliquid constituit agendum cum conditione, quæ nihil ad rem facit. Vt si quis proponeret se iter aliquo ingræssurum certo tempore, si vetula sibi portam exeunti non occurreret; quæ sane conditio, nec caussa, nec effectus est, nec diuinitus gubernatur: Nec signum est, natura aut

ordi-

ordinatione, cur iter prosperum vel aduersum esset futurum. Sed huiusmodi sibi vani homines fingunt, qui superstitionum nugamentis delectantur. Breuiter, omnis obseruatio quarumuis notarum, quarum nulla ratio cur ita obseruentur in natura subest, huc referetur. Qualia monachi Magiæ non imperiti plurima cumulant, & sortilegio subyciunt. Nos autem breui hac admonitione contenti simus, & discernamus ludicras, vtiles, & necessarias sortes, quæ diuinitus gubernantur, iuxta illud: Sortes in sinum mittuntur, sed à Domino temperantur: Ab illicitis, & Magicis, ne imperitè omnes sortes cum quibusdam damnemus, qui cum audiunt sortilegium damnari, sortes in vniuersum damnatas putant, imperitè sub genere non distributo omnes species concludentes.

Tertius modus diuinationis Magicæ fit per ſigna. Hunc modum nonnulli ſortibus ſubijciunt, Sed ego ideo ſeparatim ſigna pono, vt diſtinctius diſcernam inter ea quæ manifeſta opera Diaboli ſunt, & alia quæ fortunæ & fato ſuperſtitioſè tribuuntur. Signa hoc loco voco, non quæ fabricantur à magis; vt Caracteres, Cruces, Imagines &c. Sed ea, quæ ad precamina & exorciſmos ſiue incantiones Magicorum, in quibuſdam rebus inanimatis ad hoc adhibitis apparent operante Diabolo.

Huiusmodi ſigna, ſi apparent in quauis terreſtri materia, ars diuinandi γεωμαντα dicitur, vt in vnguibus Magorum. Sunt enim magi qui interrogati de autoribus facinoris alicuius diuinant ex inſpectione vnguium propri-

orum,

orum, in quibus Diabolus ad vota magorum facit apparere imagines eorum de quibus interrogantur. Item in ferro polito aut lapide, similes imagines ad vota magorum sæpè apparent. Vulgo ferè notum est, quod inquirentes thesuaros absconditos, adhibeant Chrystallum, in quo sua arte maligna faciunt, vt appareat puero inspicienti Chrystallum locus in quo sit thesuarus, sed paucos existimo inde diuites factos esse.

Si in aqua appareant signa vocatur ὑδρομαντία. Admiscent interdum magi cruorem humanum aquæ & incantationibus suis efficiunt, vt imagines hominum de quibus interrogantur in aquis appareant, quas ostendunt interrogantibus. Humanum sanguinem ideo addunt, quia putant

tant Dæmones delectari ſanguine, quod quidem credo, vt effundatur, non vt conſeruetur. Interdum liquefactum plumbum in aquam mittunt, in quod Diaboli imprimunt imagines eorum de quibus interrogantur. Nonnulli cartulas plures, in quibus nomina ſuſpectorum ſcripta ſunt, incluſas argilla in aquam mittunt, vnde diuinant de rebus ablatis.

Si in aëre aëromantia, ſi in igne pyromantia, Atq; ita Diabolus omnibus elementis Dei ad ſuas impoſturas abutitur. Sed quis poteſt enumerare omnes impoſturas Satanæ, quæ ſub iſtis quatuor generibus continentur? Sed de omnibus hoc Auguſtini dictum teneatur: Quicquid Dæmones faciunt verbis, figuris, ſignis, protractionibus, aſpectibus, & huiuſmodi to

di, totum ad ludificationem faciunt hominum.

Porro quoniam hoc loco agimus de diuinatione, quæ fit per signa quæ monstrant ea de quibus dubitabatur, meritò quæri hîc potest de signis quibusdam, quæ non fiunt Magica arte, etsi superstitiosè, sed sua sponte sine ceremonijs & precaminibus, quibus interdū quod latuit manifestatur.

Olim in Noruegia & in alijs multis locis, cum quæstio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum dabatur suspecto in manum: Quæ si illæsa mansit, iudicabatur innocens qui suspectus erat. At si lædebatur manus, vt reus condemnabatur. Eodem pertinet exploratio quæ alicubi fiebat per feruentem & bullientem aquam. Innocens sine læsione manum in aquam imposuit, nocens vero læsionem

ſenſit. De vtraq; exploratione, videlicet, per candens ferrum, & feruentem aquam ſciendum eſt, quod neutra ſit approbanda. Nam duo horrenda peccata hic concurrunt, videlicet, temeraria tentatio Dei, & peruerſio ordinis diuini. Rectè ergo in decreto dicitur c: 2. q: 4. Cap: Conſuluiſti. Nam ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confeßionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione præſumendum non eſt. Spontanea enim confeßione, vel teſtium approbatione, publicata delicta punienda ſunt: Occulta vero & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.

Quæritur præterea de vsitata exploratione, cum perpetrati homicidij autor ignoratur, qua iubetur qui suspectus est, manum cadaueri mortui imponere. Hîc si vel ex vulnere accepto, vel ex ore aut naribus cadaueris cruor manat, reus condemnatur qui manum apposuit. At si non effluit sanguis ad contactum, tanquam innocens dimittitur. Ego sane optarem hanc explorationem, vel omnino non fieri. Nam est & superstitiosa, & contra ordinem diuinum: Vel fieri non serio, hoc est, non vt certum inde petatur de facto argumentum, sed vt isto pacto eliciatur spontanea confeßio. Sed quid dico? Res serias in timore Dei iuxta ordinem diuinum agi præstaret. Hic fortè aliquis mihi obijciet sanguinem Abelis, clamantem vindictam de

terra.

rerra. Respondeo, Iste clamor nihil aliud fuit quam terribilis morsus conscientiæ in Caino, propter fratricidium perpetratum. Talem clamorem audiunt in Conscientia sua omnes homicidæ: Vel saltem in agone mortis audituri sunt.

Ridiculum præterea & superstitiosum iudico nouum illud inuentum, quo fœmina suspecta propter Magiam imponitur in aquam, nescio quomodo ligatis manibus & pedibus. Hic si non submergitur, quæ erat suspecta, scelus non elemento aquæ sed ignis expiandũ esse colligunt. At si submergitur, vt innocens dimittitur. Hoc inuentum vt superstitiosum, & ludibrium Satanæ, prorsus damno propter caussas quas paulo antea ex decretis adduximus. Quod autem somniant de pœnæ genere, vanum commentum

est.

est. Liber enim relinquitur magistratui puniendi modus, siue per aquam, siue per ignem, siue per gladium, modo puniat & non indulgeat sceleribus ignauia, aut intempestiua misericordia, in societatis humanæ detrimentum.

Quartus modus diuinationis Magicæ fit per responsa, quæ dat Diabolus, vel per viuos homines, vel per laruas mortuorum hominum. Vtrumq; genus damnat Deus in sua lege supra à nobis recitata ex cap: 18. Deut: Prius cùm ait: Non sit qui interroget Pythonem, & sextum locum occupat, Posterius cùm ait: Nec quærens à mortuis, & octauo loco ponitur. Sed de his duobus generibus breuiter dicemus. Quorum prius dicitur responsum per Pythonem. Pytho

nomen est serpentis, quem iaculis suis confecit Apollo, vnde & ipse Pythius est dictus. Et, quoniam Apollo Pythius à facto denominatus, celebris erat propter oracula, nomen πύθων translatum est ad significandum diuinatorem spiritum, quo afflati prædicebant futura. Ipsi autem qui hoc spiritu correpti erant vocabantur Pythonici. Nam cum Pythia oracula præferebantur Dodonæis & Ammonæis, vel Crœso teste, translatum est nomen à specie ad genus per Synechdochen. Ex quo factum est vt fœminæ, quæ correptæ Dæmonio responsa dabant, dictæ sint Pythonissæ. Plutarchus affirmat olim Pythonicos appellatos fuisse ἐγγαστριμύθους, quasi dicas ventriloquos, quod nomen habent 70. interpretes Leuit: 19. οὐκ ἐπακολουθήσετε ἐγγαστριμύθους, non sequemini ventriloquos id est Pythones.

nes. Hinc facilè eſt intelligere quid ſignificet in Moſe Pythonem interrogare, videlicet quod Pythonem interrogare ſit Pythoniſſam, id eſt, quamlibet magam interrogare, quæ per ſpiritum immundum, quem familiarem habet dat reſponſa. Huiusmodi ſpiritum eiecit Paulus è puella, vt eſt Actorum 16.

Alterum genus diuinationis, quod fit per reſponſa eſt, cùm laruæ mortuorum ad precamina magica, humano cruore adhibito, apparent & dant reſponſa. Vocatur autem hæc impoſtura νεκρομαντία quam Varro allatam eſſe à Perſis teſtatur, qua & ipſum Numam, & poſtea Pythagoram Philoſophum vſum fuiſſe commemorat. Huius impoſturæ mentio fit 1. Regum 28. vbi ad petitionem

Saulis Pythonißa producit laruam Samuelis, quem Saul interrogat de futuro euentu. Nullo enim pacto putandum est, quod ipsum Samuelem impura fœmina à mortuis excitauerit. Solius enim Dei est mortuos excitare, sed laruam arte Satanæ representantem imagine Samuelem in medium produxit. Nec obstat quod scriptura eam laruam Samuelem nominet, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum sunt imagines, quemadmodum Augustinus in huius quæstionis decißione testatur. Etsi autem Diabolus ita interrogatus interdum dat vera responsa, vt hæc Samuelis larua vera prædixit & de morte Saulis & de morte filij eius: Tamen consilium ipsius est, non vt veritati patrocinetur, sed vt homines, qui ipsum interrogant paulatim

suis

ſuis laqueis inuoluat, donec eos totos poſſederit. Ideo Chriſtus Dæmones (aſſeuerantes illam magnam veritatem: Tu es Chriſtus filius Dei) ſilere iuſſit, vt nos doceret veritatem à Diabolo nec quærendam, nec audiendam eſſe. Idem nos docet Pauli factum Actor: 16. Nam tametſi Pythoniſſa vera dixit, clamans quotidie poſt Paulum & eius ſocios: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis; tamen Paulus hoc moleſtè ferebat. Quare & eiecit à puella Pythonem, ſignificans quod ne veritas quidem ſit audienda à Diabolis.

DE PRAESTIGIIS MAGICIS.

DIuinationi Magicæ ſubijcit Moſes præſtigias magicas, quarum Mercurius

dicitur esse inuentor. Sunt autem præstigiæ duplices, videlicet, Circulatoriæ & Magicæ. Illæ propter ineptias deridendæ sunt, de quibus nos hic non agimus: Hæ propter impietatem damnandæ & detestandæ sunt. Sunt enim præstigiæ illusiones Diabolicæ, quibus oculi humani ita illuduntur, & quasi præstringuntur, vt obiectum oculis aliud videatur esse quâm reuera sit; vnde Præstigiatores magici dicuntur, qui rem aliquam oculis obiectam arte Magica mutare videntur. Nam reuera non mutant, sed oculos præstringunt, vt mutata videatur. Non enim potest Diabolus creaturas Dei re ipsa transmutare, sed tantum humanis sensibus illudere, quemadmodum supra ex Augustino docuimus. Nullo igitur pacto credendum est Diabolos transformare re-

rum

rum naturas, & mutare rerum ſpecies. Proinde cùm quæri ſolet, num Sagæ & veneficæ mulieres noctu ad certa loca conueniant, transformatis corporibus & conuiuentur, certo ſtatuendum eſt illuſionem Diabolorum eſſe, qui & illarum & eorum quibus occurrere videntur, oculos præſtringunt, vt putent ſe videre quod nuſquam eſt. Videtur quidem hoc ſagis ipſis, ſed reuera eſt Diabolorum illuſio. Imponunt enim iſti callidi hoſtes miſerorum ſenſibus, vt credant omnia reuera agi, quæ nihil ſunt niſi ſpectra quædam & præſtigiæ. Quod ſi Præſtigiator circulator oculorum aciem ita præſtringere poteſt, vt homines aliquid fieri putent, quod non fit; Quid non poterit ille nequam ſpiritus, qui mille artifex eſt? Hæ ſpirituales nequitiæ ſunt princi-

pis, cui poteſtas eſt aëris, agentis in filijs contumaciæ & impijs. Sed age quædam harum præſtigiarum exempla videamus. Omitto fabulas de ſocijs Vlyßis, qui mutati dicuntur in beſtias, apros, leones &c. Item de ſocijs Diomedis, qui in aues verſi feruntur. Nectanebus Magus, cuius antea meminimus, cùm Philippus rex Macedonum, non parum dubitaret an Olympias vxor concepiſſet ab Ioue Hammone, aut ab alio, vt Olympiadem à ſuſpicione liberaret, ſuis Magicis præſtigijs effecit, vt cùm iam ſederent ambo Philippus & Olympias in celebri conuiuio, multis ſatrapis præſentibus, ſpectrum quoddam magno cum impetu ventorum in forma draconis veniret in aulam conuiuij, accederet Olympiadem, eamq́ oſcularetur: Quem illa viciſsim eſt amplexa & oſculata.

culata. Quo facto ad horas aliquot in aquilam mutatur & auolat. His præstigijs deceptus Philippus, credidit verè ex Ioue concepisse Olympiadem, ac ita placatus est.

Ad sanctum Macharium in deserto morantem, venerunt parentes cuiusdam virginis, quam amiserant, sic tamen quod putarent eam in vaccam esse conuersam, quia non poterant aliam quam vaccæ formam videre. Adducentes igitur filiam ad Macharium, rogabant orationem ab ipso ad Deum fieri, vt restitueretur ei humana forma. Hoc audiens Macharius, inquit: *Virginem video non vaccam.* Habebat oculos spirituales ideo Satan non poterat suis præstigijs ipsum fallere vt parentes & filiam; quorum oculis sic illuserat spiritus nequam, quod iurassent verè hoc geri, quod ipsis ob

oculos versabatur. Orante autem Machario pro virgine, non vt humanam speciem, quam nunquam amiserat, reciperet, sed vt Deus hanc illusionem Diaboli ab ea auferret, aperti sunt oculi parentum & filiæ, cognoueruntq; hoc totum, quod ipsis videbatur seriò geri, ludibrium merum Satanæ fuisse. Refertur etiam historia de quodam Ægyptio, qui cùm vesano amore alterius vxoris arderet, accedit magum, ipsum rogat numerata pecunia vt sua arte excitet odium inter coniuges, faciàtque diuortium inter Maritum et Fœminam quam deperibat. Magus ergo suis præstigijs effecit, vt pulcherrima fœmina versa in equam videretur; quam cernens Maritus in lecto suo cubantem, turbatur, surgit, rem proponit eidem Machario, qui simili modo vt parentes &

puel-

puellam à præſtigijs Satanæ liberauit. Cùm tanta ſit aſtutia & potentia Satanæ in ludificandis ſenſibus hominum, quid putas illum facere vt mentes præſtigijs ſuis illudat, vt homines perdat? Ab huiuſmodi Diabolicis præſtigijs originem ducit, Inuocatio ſanctorum, Purgatorium et miſſa papiſtica pro viuis & mortuis; adeò vt res eò tandem venerit, vt ſi quis alium vellet è medio ſublatum, ſacrificulum conueniret, numerata pecunia vt miſſam muſsitaret, quam vocant, REQVIEM, pro viuo tanquam iam mortuus eſſet. Et ſæpè expectationi, procurante Satana, euentus reſpondebat, nec pudet Pontificios in ſuis ſcriptis huiuſmodi exempla referre.

Etſi autem præſtigium & faſcinum ſignificatione conuenire videntur, ex quo fit vt ſæpè promiſcue vſur-

pen-

pentur à scriptoribus: tamen paulo latius patet fascini nomen. Nam duplex est fascinum, videlicet, Natura malignum & Magicum.

Natura malignum est, quod non tam voluntarium est quam peculiaris naturæ in quibusdam hominibus & bestijs. Fit autem hoc fascinum aliàs visu, aliàs voce, aliàs tactu, aliàs donatione.

Visu fit, cum solummodo aspectus nocet, vt fœminæ menstruosæ aspectu specula vitiant. Baßiliscus visu Pestilenti extinguit herbas, necat arbores, corrumpit auras, ita vt in aëre nulla alitum impune transuolet.

Ferunt hominem à lupo præuisum subito consternari & vocem amittere, atq; vice versa, si homo prius lupum viderit, eum eadem pati. Fertur in Sardinia fœminas esse, quæ si iratæ

ali-

aliquem aspexerint, visu perimant. Sunt etiam homines quidam adeo malignæ naturæ, recens natis aspectu noceant. Quò illud Virgilij pertinet: Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos. Nam vt arcu sagitta magno impetu in scopum fertur: Ita virus oculorum malignorum, rem obiectam penetrat eiq; nocet. Nulli dubium est infici interdum oculos ex lippitudine oculorum aliorum. Eiaculantur enim oculi lippi spiritus Pestilentes, quibus aliorum oculi læduntur, iuxta illud Ouidij.

Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent.

Verisimile est ergo etiam virus animi per spiritus visiuos contagione animi infectos, effundi aliquando in alios homines, præsertim si conuersatio fuerit diuturnior.

Voce fit, cum pestifera laudatione rebus aliquid incommodi accedit. Solinus scribit quasdam in Aphrica hominum familias esse, quæ voce & lingua effascinant ex quadam naturæ malignitate, quæ si impensius forté laudauerint pulcras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, canes generosos, pecudes pastu & cultu opimas flaccescant paulatim & emoriantur. Et apud nos sunt, qui non ferunt suos equos aut canes impensius laudari, præsertim ab ijs quorum dubia est amicitia. Putant enim mali ominis esse. Quod etsi sæpè experientia comprobatur, velim tamen pios minimum trìbuere huic rei, cùm superstitione non careat.

Tactu fit, cùm parum auspicati homines fœtus recens natos at-

tingunt. Sunt enim mulieres, qui puerulos faſcinant ſolo contactu & multi ſurculos & plantulas contactu lædunt, vt moriantur.

Donatione ſeu munere nonnulli etiam læduntur, vt cùm parum auſpicatæ fœminæ recens natis lac præbent, aut etiam inimici homines aliquid donant ſuis aduerſarijs. Eſt enim veriſsimum dictum: Inimicorum dona nocent, id quod Aiax ſuo malo agnouit, incumbens in gladium ſibi ab Hectore hoſte donatum. Verum eſt, inquit, prouerbium, quo dicitur: Hoſtium dona non dona ſed noxæ.

Magicum faſcinum eſt, cùm vel ſenſus hominum præſtringuntur, vt aliud putent ſe videre, audire, palpare, quâm reuera eſt. Cuius rei ſuprà exempla dedimus; vel cum cor-

pus

pus totum malis artibus læditur, vt tandem ad extremam aciem deueniat, adeo vt totum pereat; vel cùm mentes hominum ita ligantur, capiuntur & inficiuntur magicis verbis, vt homines compotes mentis non ſint, ſed quodammodo ſtupeſcant, ex quo fit, vt præpoſterè de rebus ſuis iudicent. Nam voluptuaria quadam titulatione permulſi, pericula & incommoda ſua non intelligunt, ſed exiſtimant ſe eſſe felices & à magno errore liberatos. Hinc tranſtulit Paulus vocabulum faſcini ad Gall: 3. vbi inquit O: ſtulti Gallatæ, quis vos faſcinauit vt non crederetis veritati? Vt ergo faſcinum magicum ſtupidos facit: Ita ſpirituale ἀνοήτους reddit. Sed vide quæ in locum Pauli Lutherus annotauit.

De

ERtio loco Moſes Augurium & Auſpicium ponit, videlicet cùm diuinatio petitur ex auium geſtibus ſeu garritu. Apud omnes aquila fauſtum ſucceſſum ſignificauit; volans, citra laborem fauſtiſſimum; ſedens, fauſtum, ſed non ſine labore. Contra cornix cornicans infauſtum ſignum habetur. Quo illud Virgilij pertinet.

Sæpè ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.

Corui crocitantes, aut noctuæ cucubantes ſupra domos, mortem alicuius vulgi iudicio prænunciant: Bubones ſimiliter bubulantes infauſti ominis ſunt, iuxta illud:

Ignauus bubo dirum mortalibus omen.

Item:

Bubulat horrendum ferali carmine Bubo.
Humano generi triſtia fata ferens.

Pica auis in vicino loco, vel supra domum cantillans, hospites nouos aduenturos putatur significare, & sanè sæpè euentus respondet, & sæpè non. Huiusmodi omnia auguria tutißimum est aspernari, tanquam ludibria Diaboli. Quod etiam gentilis Poëta fecit, cùm de occiso vate sic scribit:

Non tamen augurio potuit depellere pestem.

Quid enim vanius est quam ad regendas nostras actiones, & expectandos euentus actionum nostrarum, obseruare in quam partem aues volitent, aut quomodo aut vbi garriant? Huius superstitionis etiam est inspectio extorum animalium, cuius vanitatem Dux quidam Atheniensis scitè reprehendit. Nam cùm Prusias rex negaret se audere pugnare, quod exta prohiberent, respondit,

At

At tu, inquit, carunculæ vitulinæ mauis quam Imperatori veteri credere? Proindè laudandum iudico responsum Hectoris quod est Iliados 12. qui cùm Polidamas ex volatu aquilæ vnguibus tenentis serpentem prædiceret augurium contra Troianos esse, respondit, εἱς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περιπάτρας. Optimum augurium est pugnare pro patria.

DE MALEFICIIS.

Varto loco in Mose sequitur: Neq; maleficus, scilicet sit inter vos, Malefici in genere dicuntur omnes, qui quouis modo alijs nocent & malefaciunt iniustè? Et maleficium dicitur, quicquid improbè committitur. Hinc ad certum genus nomen transfertur κατ᾽ ἐξοχὴν, vt male-

fici dicantur artium magicorum periti, qui ſuis artibus ad quiduis vtuntur & maleficium idem ſit quod magia illa infamis. Tertiò ab hoc genere rurſus ad certam ſpeciem generi ſubiectam transfertur, vt hoc loco. Specialiter enim hîc malefici dicuntur propter facinorum deteſtandam abominationem, qui arte magica hominibus, animalibus aut frugibus malignè nocent, aut eas de loco in locum transferunt; quorum facinus deteſtandum maleficium à Moſe nominatur. Admodum familiare eſt maleficis imagines cereas, filis per omnia membra tractis, eorum hominum facere, quibus nocere volunt. Has imagines baptizatas, & alijs ceremonijs conſecratas, in locum ſecretum ſeponunt, vt arte ſua affligant inimicos pro arbitrio. Si enim volunt manum inimici

torquæ-

torquæri, pungunt vel incendunt manum cereæ imaginis. Si volunt claudũ fieri, vulnerant vel incendunt pedem alterum. Si volunt eum capite laborare, pulsant vel incendunt caput. Hic Diabolus, permittente Deo, ad præcamina maleficorum promptus adest & exequitur, quatenus illi à Deo permittitur, vt minister, imperata veneficorum.

Venefica pecunia vel largitionibus corrupta, adimit viro potentiam masculam & existimat se in suam custodiam reponere virile membrum. Effectus sanè sæpè votis respondere videtur, Diabolo adhibente veneno vires clam eneruante. Eadem rursus cùm volet restituit eodem ministrante. Verum quòd ipsa putat se habere in custodia aliquid, præstigium Diabolicum est. Huc Philtrum pertinet.

Sed ſciendum eſt duplex eſſe Philtrum, vnum Naturale & laudabile: Alterum Magicum & damnabile, quod huius loci eſt. Philtrum naturale eſt cùm honeſti mores, pietas & probitas aliquem ad amorem honeſtum inuitant. Vnde Menander: Philtrum optimum boni mores ſunt. Magicum Philtrum eſt, quicquid amoris conciliandi gratia arte Magica paratur, ſiue ſit poculum, ſiue res alia, ſiue nuda incantatio, qua impurus amor, ſeu potius furor, conciliatur: Iuxta illud Ouidij:

Philtra nocent animis uimq; furoris habent.

Vt pecora inimicorum moriantur, veneficæ infodiunt in terram, neſcio quas imagunculas & ineptias, in quibus prorſus nulla vis eſt per ſe ad nocendum animalibus.

Saga acceptas aqua plenas scopas leuat in altum, excutit aquam in aërem vt pluuiam efficiat. Hîc sæpè Dæmon præsto est & imparata exequitur.

Malefica pacta mercedem dat nautæ nodos, quibus ventus excitatur pro ipsius arbitrio. Et refertur nescio de qua anicula, quæ dedit cuidam in funiculo tres nodos: Soluto primo, inquit, habebis aërem placidum: Si secundum solueris habebis, fortiorem: Si tertium, caue tibi. Tempestas enim erit. Quidam scriptor hac arte nobilitat Noruagicas fœminas. Huius generis maleficij meminit Virgilius cum ait:

Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas uult, ast alijs duras immittere curas.

Sistere aquam pluuijs, & uertere sydera retro.
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

Sunt qui malleis maleficis oculos furum absentium & ignotorum excutiunt, multo furibus deteriores: Digni sanè, qui pro vno oculo binos amitterent. Sed de maleficijs satis.

DE INCANTATIONE.

ETsi hebræa vox latius patet & in bonam partem interdum accipitur: Tamen latinum verbum incantare, est in personam aut in rem quamlibet carmine aliquid moliri, præter naturam & contra ordinem diuinum. Vt præpositione IN motus in rem aut personam designatur: Ita verbo CANTO modus agendi significatur. Præter naturam dico, quia nulla efficacitas per se est in verbis seu car-

carminibus incantatorum, id quod ſuprà in ſecunda quæſtione demonſtrauimus. Contra ordinem diuinum addo, quia non ſolum pugnat incantatatio cum natura & primo præcepto, verũ etiam peculiari legi Dei prohibetur, & damnatur, tanquam res Deo abominabilis, quemadmodum ſuprà declaratum eſt.

Verbo excantandi effectus incantationis ſignificatur. Excantare enim eſt incantamentis expugnare & ſuperare pro voto rem vel perſonam, in quam incantatio dirigitur. Interdum tamen promiſcuè ponitur incantare pro excantare.

Porrò duplex eſt incantatio, Nuda vna, quæ ſolis verbis peragitur, altera Veſtita geſtibus & ceremonijs magicis, de quibus ſuprà monuimus.

Quod apud gentes ignaras Dei fuerit incantationis vſus multa teſtantur teſtimonia, quæ ſuprà attigimus. Virgilius ait:

Carmine uel cœlo poſſum de ducere Lunam,
Ducite ab urbe domum mea Carmina, ducite
Daphnim.

Dicuntur autem omnia illa carminibus, id eſt, incantatione fieri in quibus verba, carmina, præcationes, imprecationes, & adiurationes contra ordinationem diuinam adhibentur. Nec intereſt ſiue ſacra ſint verba, ſiue profana, quæ adhibentur. Nam verbum Dei profanatur, quoties contra eius verum vſum, de quo ſupra diximus, vſurpatur. Hîc merito quæri poteſt de incantatione ſerpentum obſtruentium aures ad voces incantatorum, cuius & poëtæ & ſcriptura meminerunt.

Vigilius.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Et Ouid:
Viperias rumpo uerbis & Carmine fauces.

In Psal: 58. hæc verba sunt: Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surde obturantis aures suas ne exaudiat voces incantantium & venefici incantantis, sapienter. Atq; ita non solum apud profanos scriptores, verumetiam apud sacros celebre est carminibus recitatis cogi serpentes & aspides, vt virus ponant & mansuescant; non quòd in carminibus recitatis sit vlla vis, sed quia Diabolus se ministrum incantatoribus præbet, vt homines in suos laqueos pertrahat.

Sed non immeritò miretur aliquis quòd serpentes & aspides obturent aures, ne audiant incantamenta. Nam si non audirent, nullius essent

effica-

efficaciæ. Hinc aliquis sic fortè colligit. Si obturatio aurium in serpentibus & aspidibus est naturalis, profecto incantationes ipsas esse naturales verisimile est, cum effectus naturalis sit caussæ naturalis. Respondeo. Serpentes & aspides nequaquam sunt natura edocti, vt obstruant & obturent aures ad voces incantantium, sed idem qui efficax est in carminibus incantatorum pro suo arbitrio facit, vt serpentes aures obturent, vel non, vt ita persuadeat hominibus in sola pronunciatione & auditione verbi inesse efficaciam, quo paulatim eripiat hominibus verum verbi Dei vsum, nec frustrà hoc conatur Satan. Hodiè enim multos videmus, qui audiunt verbum & putant se operæprecium facere verbum audiendo, etiamsi nec credant nec viuant secundum verbum. Sed pij

norunt regulam: Beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud. Nam auditum & non custoditum mortua litera est.

DE MAGIA SPECIALI.

SEPtimo loco Moses magiam videlicet specialem ponit. Alioqui enim magia complectitur omnes artes damnatas & probibitas à Mose in lege quam supra adscripsimus. Est autem Magia specialis non illa, quæ nocet, hominibus aut alijs rebus damnum & nocumentum infert, sed quæ prodesse videtur. Ita enim Suidas discernens inter γοητείαν, μαγείαν & φαρμακείαν ait: μαγεία est, inuocatio Dæmonum beneficorum ad aliquid conficiendum bonum. γοητεία fit per coactionem mortuorum etiam inuocatione. φαρμακεία veneficium, fit cùm ali-

aliquid alicui porrigitur ſumendum ore, quod mortem ſit allaturum certis incantamentis præparatum. Hæc Suidas. Sed veneficij nomen poſteà ad totum genus tranſfertur.

Quoniam autem magia hæc ſpecialis ad aliquid conficiendum bonum, vt aiunt, ordinatur, Iamblichus beneficis Dæmonicis nimium tribuens, non vult eam accuſari, nedum condemnari. Ita enim ait: Non oportet artem totam accuſari tot ſeculis vſu & magno labore comprobatam. Sed vbi ò Iambliche probaueris Dæmonas eſſe beneficos, quod nunquam poteris, niſi mel veneno tinctum bonum dixeris: Vbi oſtenderis inuocationem Dæmonum ſtare poſſe cum vera Religione, quod non facies donec hoc oraculum ſteterit

Dominum Deum tuum odorabis & illum solum coles; & vbi monstraueris omnia quæ habent multorum seculorum vsum, & magno fiunt labore esse licita, quod tunc præstabis, quando vicia omnia, quæ inde vsq; à principio præualuere, iustificaueris, quæ sanè habent, proch dolor, & vsum longum, & laborem plurimum. Cum hæc, inquam, feceris, tibi ò Iambliche assurgemus, & laudem tuendæ veritatis tribuemus.

Verum quid tibi ò Iambliche hostis & persecutor nominis Christi, & plurimorũ simpliciũ hominũ seductor, vt deficerent à Christo, accidit? An non tibi ipsi exitio ars tua quã prædicas fuit? sed breuiter historiã adscribemus, in qua videre est quàm astutè diabolus hominibus insidiatur, vt plurimorũ sanguis effundatur. Scribunt sub

Valente imperatore Libanium Sophistam & Iamblichum alectryomantiam (id est, diuinationem per gallum gallinacium) fecisse, inquirentes quis in regno Valenti successurus esset. Est autem alectryomantia, vt fertur, huiusmodi. Literæ 24. græcæ pulueri inscribuntur & harum vnicuiq; tritici aut hordei granum imponitur. Deinde gallus dimittitur, carminibus quibusdam interim & incantamentis recitatis, & animaduertitur à quibus elementis grana capiat, quæ coniuncta id quod quærebatur ostendunt. Id igitur, cum Libanius & Iamblichus fecissent, cernebant gallum granum primum ex θ, alterum ex ε, tertium ex ο, quartum ex δ, sumsisse, quo fiebat vt ambigua hæc esse significatio θεοδ. Cum vel Theodorus, vel Theodotus vel Theodulus vel Theodosius signi-

ſignificari videretur. Eius rei certior factus Valens, multos ijs nominibus vocatos, ob ſuſpicionem interemit, & ipſos diuinatores inquiſiuit. Quo circa Iamblichus crudelitatem eius metuens veneno hauſto, vitam ſibi ademit.

Sed videor mihi audire quid noſtri obijciant. Diſcrimen clamitant permagnum eſſe inter Ethnicorum magiam & θεουργίαν (vt honeſtiori vocabulo vtamur) Chriſtianorum: illi enim Dæmonas, hi ſanctos inuocant, Illi profanis, hi ſacris verbis vtuntur: illi characteras ignotos, hi ſignaculum crucis vſurpant. Vide quæſo aſtutiam Satanæ, pingentis ſuas impoſturas pietatis fuco. Quantum enim ad inuocationē attinet, nihil plane intereſt. Nam ſiue Dæmonas inuoces, ſiue ſanctos, à Deo defeciſti, cuius ſolius cultus eſt inuocatio. Si

M addis

addis Christi nomen & sacra Dei verba, item signaculum crucis rem totam polluis abusu, vt qui nec mandatum nec promißionem, sed interdictum & comminationem habeat. In characteribus, qualescunq; sunt, nulla est efficacia nec natura, nec ordinatione diuina, quemadmodum supra demonstratum est.

Verùm, vt vanitas illorum qui pietatem prætendunt manifestior fiat exemplum quod in papatu vsitatißimum est, adijciamus. Si quis inquiunt, laborat Epilepsia, & aliquis interueniens in laborantis aurem clamauerit: Balthasar, Melchior & Caspar te sanent, mox virtute huius vocis sanabatur ægrotus. An non obsecro perinde est, ac si quis manifestè Dæmonas inuocaret? Hoc profectò fatebitur quisquis vel ad limen pieta-

tis elementa salutauerit. Sed quid amplius faciunt? Vt securus reddatur aduersus Epilepsiam qui sic Magicè est sanatus, iubent eum alligare ad collum nomina trium regum, Balthasar, Melchior & Caspar, vnde hos lepidos versus fabricarunt:

Caspar fert Myrrham, Melchior Thus, Balthasar, aurum.
Hæc tria qui secum portarit nomina regum.
Soluitur à morbo Domini pietate caduco.

Hic coniungunt Belial & Christum inter quos nunquam conueniet. Confundantur igitur omnes, qui sub quauis specie à Deo ad non ordinata & illicita media cunfugiunt. Quicunq; hîc quærunt aufugia quibus se excusent, quærunt præsipitia vnde ad postremum deycientur in infernum. Qui ergo Deum verè timent, nihil tentent, quod vel mani-

feſtè contra Deum eſt, vel de quo iuſta dubitatio eſſe poterit.

Sed quid, inquies, dicis de anulo, quo dicitur curari Epilepſia? In Anglia enim ante lucem Euangelij illic ortam, creditum & exploratum ſcribitur, quod ſi anulus fieret ex auro, à rege Angliæ, die quem vocant Paraſceues, oblato ſuper crucem, valeret contra Epilepſiam, ſi laborantis digito imponeretur. Profectò non dubito Diabolum hoc ſuo miraculo voluiſſe confirmare idololatriam, et ligni crucis impiam adorationem in hominum pernitiem. Nec plus tribuo facto regis Galliæ. Fertur enim quod ſi quis Struma laborans veniret ad regem Galliæ et rex attingeret ægrotum & dixerit: Rex te tetigit, Deus te ſanat, mox ſanetur. Quid enim hoc aliud eſt quàm ludibrium Satanæ?

Sed vtrobiq; & in Anglia & in Gallia ad lucem Euangelij istas Diabolicas tenebras euanuisse credo. Sed de his satis, superq;.

CONCLVSIO.

HActenus de superstitione Magica diximus, quæ iudicauimus digna esse commemoratione, idq; in hunc finem, vt pij admoniti detestentur, execrentur ac fugiant omnes illicitas artes à Diabolo in mundum inuectas, vt hominibus scientiam salutis veram adimat, & in ipsius locum suas imposturas & laqueos substituat, in contumeliam Dei & in hominum certissimum interitum. Nunc coronidis loco pauca adijciemus.

Primùm Generalem instructionem, qua quisq; erudiatur, quomodo

 se ar-

ſe armet aduerſus magicas impoſtu-ras, trademus.

Deindè conſilium dabimus miniſtris Euangelij, quomodo cum Magis agent, vt eos ab errore ſuo reuocent.

Poſtremò magiſtratui præſcribemus quid ſequi poterit, bona conſcientia cum huiuſmodi triſtes caſus offeruntur.

DE PRIMO.

ETſi inſtructio generalis, qua quiſque erudiatur quomodo ſe aduerſus Magicas impoſturas armet, admodum facilis eſt, & ſi vno verbo dixeris vnam pietatem ἀλεξιφάρμακον eſſe omnium malorum, totum dixeris: tamen vt plenior ſit inſtructio, diſtinctius agemus. Quicquid enim diſtinctè traditur, citius percipitur, perfectius cognoſcitur, melius re-

tinetur

tinetur et ſuauius recolitur. *Ante om-
ria ergo tenenda eſt hac regula tan-
quam fundamentum. Omne malum
aut culpa eſt, aut ex culpa. Malum
culpa, peccatum eſt: Malum ex culpa
pœnæ dicitur. Quod culpa ſit hominis
propria, nemo, vt opinor, inficiabi-
tur. Nam illorum dogma, qui De-
um autorem peccati faciunt, noſtræ
eccleſiæ magno conſenſu & iuſtiſsi-
mè deteſtantur. Quod autem malum
ex culpa, ſeu propter culpam ſit à
ſolo Deo, confirmatur dicto Domi-
ni, quod eſt Amos 3. Nunquid erit
malum in ciuitate quod Dominus
non fecerit? Hoc autem malum
Dominus facit, nunc efficaciter
nunc κατὰ συγχώρησιν id eſt, permiſſiue,
ſed nunquam iniuſtè. Veriſsimum eſt
enim cuiuſdam patris dictum. Nec na-
tura Dei nocere quiſquam poteſt: Nec*

natura Dei nocere quicquam iniustè potest; nec natura Dei nocere iniustè quemquam patitur. Et Seneca verè ait: Nemo sine suo vitio miser est.

Ex hac regula tanquam ex immoto principio concludat pius apud animum suum, quod nec Diaboli nec Magi, nec alij homines possint sibi nocere citra culpam, quam Dominus iusto suo iudicio, & paterna misericordia punit. Ideo Iob, cùm Diabolus ipse corpori morbum, familiæ necem, & fortunis vim per Chaldæos intulisset, ait: Sit nomen Domini benedictum: Dominus dedit Dominus abstulit: Et addit: Etiamsi me occiderit in ipsum sperabo, Nec dissimulat peccatum suum, cùm agnoscit redemtorem. Sciuit ergo Iob, nec Chaldæos suis artibus, nec Diabolum sua malitia sibi nocere potuisse, sine sapienti

Dei

Dei consilio, iusto iudicio, & paterna misericordia.

At hîc fortè obiecerit alquis, Abel citra culpam occiditur à fratre: Baptista innocens trucidatur ab Herode. Respondeo. Nec Abel, nec Iohannes culpa carebant digna eo mortis genere, quo sunt affectia. Tmetsi enim personæ respectu, & Abel & Iohannes innocens erat coram iudicio humano: tamen respectu naturæ viciosæ, vterq; reus erat coram Deo & dignus poena. Si ergo personam respicis per se, δοκιμασία *fuit: Si naturam,* τιμωρία *iusta: Si Cain, & Herodem, crudelis & iniusta tyrannis: Si Deum, iudicium & misericordia: Si ecclesiam, exemplum fortunæ ecclesiæ totius in hac vita.*

Hac regula firmißimè in animo constituta, proximum est, vt à

culpa abſtineat qui in malum propter culpam incurrere nolit. Nam propter iniquitates corripit Dominus hominem Pſal: 39. Et quia impoſsibile eſt, vt Nazianzenus ait: Hominem eſſe & non peccare, quatuor facienda ſunt. PRIMVM, Summa cura cauenda ſunt peccata voluntaria, ſeu contumaciæ, quibus excutitur Spiritus ſanctus, amittitur fides, vaſtatur conſciencia, & homo auerſus à Deo Satanæ ſe mancipat, rurſus ſubiectus maledictioni diuinæ, & morti æternæ, donec reſipiſcat. Ex quo fit, vt Satanas in eo ſit efficax, ad Ephe ſ: 2. DEINDE peccata quæ ex ignorantia et infirmitate quotidiè etiam à ſanctiſsimis committuntur, vera pœnitentia, quæ nititur merito precioſi ſanguinis Chriſti, eluenda ſunt; quorum quotidiè ex mandato Domini remiſsionem

574

nem petimus. Huc illud Iohannis pertinet: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantum, ſed pro totius mundi. TERTIO ardentibus precibus pugnandum eſt contra Diabolum & eius membra. Nam nulla re ita Diabolus terretur & repellitur à nobis, atq; oratione ardenti, quæ à pio pectore proficiſcitur. Sicut enim muſca, quantumuis magna fuerit, ab olla feruente fugit: ita Diabolus fugit ab homine cuius cor ardet vera Dei inuocatione, qua Deo arctius iungitur. Atq; hoc vult Iacobus cum ait: Subditi eſtote Deo, & reſiſtite Diabolo, & fugiet à vobis. QVARTO in hunc modum animo tuo compoſito, ſubijcies te ſapientiſſi-

mæ

mæ optimi Patris prouidentiæ, iuxta verbum eius (omnibus curioſis carnis dubitationibus & quæſtionibus excluſis) in vero timore, inuocatione, gratiarum actione & obedientia, cùm in cruce, tùm in tota vita; certus, quòd ærumnas huius vitæ exceptura ſit tandem ſempiterna felicitas, quæ nunquam artibus Satanæ aut vllis alijs aduerſis interrumpi aut minui poterit. Hinc futurum eſt, vt feras patienter quacunq; ratione Deus tuam fidem explorare velit, certo tibi perſuadens, quòd iuxta regulam Pauli: Omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum, ad Rom: 8. Hæc regula dulciſsima promiſsione, quæ eſt Eſaiæ 54. confirmatur: Montes mouebuntur, & colles contremiſcent, miſericordia autem mea non recedet à te, nec fœdus pacis meæ mouebitur,

dicit

dicit miſerator tuus Dominus. Hinc videtur extruxiſſe Tertulianus dulcißimum illud dictum de patientia: Adeo ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt: Si damnum, reſtitutor eſt: Si mortem, reſuſcitator eſt.

DE SECVNDO.

QVid faciet pius Euangelij miniſter, cùm ſibi aliquis Magicæ impietatis reus offertur? Ante omnia cauebit, ne lancibus humanæ rationis vllum peccatum ponderet. Nam omne peccatum quatenus in ſe conſideratur, pendendum eſt menſura eius, in quem peccatur. Cùm ergo Deus ſit infinitus, caueat miniſter Dei ne vllum peccatum cum Dei mandato pugnans tanquam vile reputet. Quapropter omne

peccatum magorum, quantumuis leue videatur coram hominibus, horrendã abominationem coram Deo, fœdam profanationem nominis Dei, turpem defectionem à Deo ad hoſtem eius diabolum, et damnandam pacti, cum Deo in baptiſmo initi, violationem autoritate verbi Dei munitus, audacter & grauiter pronunciabit.

Deindè quantum ad perſonas magicæ impietatis reas attinet, non eſt par ratio. Diſcernendum eſt enim inter eos, qui ſimplicitate quadam & pietatis prætextu, in alicuius, vt putant, commodum ſuam θεουργίαν exercent; & eos qui malitia peccant, vt alijs obſint.

Quoniam autem qui ſimplicitate quadam & pietatis prætextu, vt alicui ſua arte commodent, Magiam exercent, pietatem prætendunt, dicuntq́;

ſe bono

se bono consilio, ac bona intentione permotos, facere quicquid faciunt, non vt noceant alicui, sed vt opem afflictis ferant, quod Caritatis est opus. (Hæc sunt ferè, quæ in sui defensionem adferunt Magi, qui sua se arte opem ferre afflictis clamitant, & propterea se extra omnem culpam esse existimant). Hanc laruam pietatis & caritatis detrahet ipsis minister Euangelij, idq; hoc pacto. Ante omnia grauiter refutabit istam impiam opinionem, docebitq; nihil pietatis nomine censendum esse, quod destituitur claro verbo, & expresso mandato Dei; nullum consilium iudicandum esse bonum, quod cum ordine diuino & consilio Dei pugnat; nullam intentionem bonitatis laude ornari debere, quæ regulæ Christianismi aduersetur; &

nullum

nullum caritatis opus dicendum, quod corpori valetudinem, & animæ perniciem adferat. Hæc grauiter sunt inculcanda, & scripturis confirmanda atq; demonstranda. Deindè refutata opinione, qua suam impietatem palliarunt Magi, peccati quod commissum est Magica superstitione magnitudo & deformitas exaggeranda est, & ostendendum ista quatuor mala quæ modo recitauimus, videlicet, horrendam abominationem coram Deo, fœdam profanationem nominis diuini, turpem defectionem à Deo, & detestandam pacti, cum Deo initi in baptismo, violationem, in isto peccato concurrere, vtut leue coram hominibus videatur.

Verum si quis hîc obiecerit, nimis grauem sententiam ferri in eos, qui ex errore peccant. Respondeo.

Pecca-

Peccatum ex errore eſt duplex. Vnum quod non pugnat cum fundamento, nec fidem excutit, qualia ſunt multæ omiſsiones & infirmitates, Aliud quod ex diametro pugnat cum fundamento, atq; illud euertit, quale eſt peccatum eorum magorum, qui ſe pietatis prætextu excuſant. Fidem enim promiſsionum diuinarum ſuffocat in cordibus, cùm eorum qui exercent magiam, tùm illorum, qui arte magorum curari videntur.

Tertiò his ita confectis, grauiter, vt requirit diuini miniſterij maieſtas, conſilium ex re præſenti capiendum eſt. Nam in iſtum modum detracta bonæ opinionis pietatiſq; larua, et monſtrata peccati enormitate, aut emendationem promittunt qui peccarunt, aut manent pertinaces in ſua

opinione, & pro hac ergo diuersitate cum illis agendum erit.

Si promittit emendationem, qui simplicitate sua abreptus erat in superstitionem magicam, & rectè instructus verbo Dei, tangitur vero dolore cordis propter peccatum à se commissum, hortabitur eum minister Euangelij ad pœnitentiam, monstrabit gratiam superabundare peccatum, ostendet bonitatem Dei & clementiam non volentis mortem peccatoris, sed conuersionem vt viuat. Si hîc peccator admittit consolationem, & erigitur diuinis promißionibus, confirmandus est in eo proposito, & admonendus ne se rursus in laqueos Diaboli ob vlla terrena commoda pertrahi sinat, & significandum est illi, quàm periculosum sit peccatum verè agnitum

tum iterare. Nam inde paulatim dedolentia quædam naſcitur. Atq; ita inſtructum & admonitum in pace gratijs Deo actis, abire iubeat.

Verùm quia factum ipſum aut publicè notum eſt, aut non, teneantur hæ regulæ, ex lege caritatis & ex verbis Domini. Matth: 18. extructæ.

Prima, ſi publicè notum fuit factum, publicè miniſter verbi declaret peccantis conuerſionem, vt tollatur ſcandalum; deprecetur nomine rei culpam apud Eccleſiam; petet preces ad Deum pro eo fieri, vt in poſterum caueat Diaboli inſidias: moueat quoq; totum cœtum, vt vigilet & oret, ne quis inſidijs Diaboli circumuentus, gratia excidat

Secunda, ſi factum publicè non innotuit, caritas ſuadet, vt mi-

nister Euangelij delictum fratris te-
gat. Hoc enim modo & scandalum
vitatur, & famæ proximi consuli-
tur. Atq; hoc est quod Dominus vult
cùm ait: Si peccauerit in te, id est, te
conscio, frater tuus, vade & corripe
eum inter te & ipsum solum, si te au-
diuerit lucratus eris fratrem tuum.
At si manet pertinax in suo propo-
sito, nec vult resipiscere, minister
verbi regulam Domini sequatur &
adiungat sibi vnum atq; alterum vi-
rum grauem, vocetq́; reum, vt oratio-
ne, doctrina, admonitione, & obiur-
gatione conuincatur de suo errore.
Quod si conuictus resipuerit, agatur
cum illo, iuxta regulas quas modò
tradidimus. At si contumax esse per-
rexerit, excommunicatione feriendus
est, vt pudore suffusus tandem sapi-
at. Verùm si non corrigitur excom-

municatione, idq; breuißimo temporis ſpacio (Nam mora periculum habet, ne alij contagione polluantur) res deferatur à miniſtro verbi, ad politicum magiſtratum, vtriuſq; tabulæ cuſtodem, cuius officium eſt tollere ſcandala, vel exilio, vel pœnis corporalibus, in ijs præſertim, qui ſunt inſanabiles.

Expoſuimus hactenus noſtrum conſilium de ijs, qui ſimplicitate quadam & obtentu pietatis magia vtuntur, in commodum, vt aiunt, aliorum, & oſtendimus quomodo cum illis agendum ſit, quo ſanentur. Iam vno verbo de ijs qui illicitis artibus, hominibus, animantibus, aut frugibus damna inferunt, dicemus. His conuictis legitimè de ſuo facinore, gladius politicus non parcet. Crudelis eſt enim miſericordia, in multorum damnum

vni parcere. Quare dictum Bernhardi iustissimum est: Melius est vt pereat vnus quàm vnitas.

Cæterùm, quia minister verbi, salutem animæ miseri quæret, vsitato in nostris ecclesijs ordine agat cum reo. Hoc est Primũ inculcet reo, de quo sumetur supplicium, magnitudinem & enormitatem peccati sui, quam si agnoscit, erigatur promissionibus, vt suprà monuimus. Deindè de supplicio quod sustinebit ex sententia magistratus docebitur. Primũ, quod illud suppliciũ nequaquam sit expiatio peccati sui coram Deo. (Hîc enim vna mors Christi locum habet) sed iusta vindicta, quam magistratus ex mandato Dei exercet in eos, qui humanam societatẽ scelera-tè læserunt, et scandalo graui ecclesiam Dei vulnerauerunt. Satisfit igitur non Deo per illud supplicium, sed hominibus solumodo, qui læsi erant. De-

inde

indè supplicio afficiendus admonebitur, quòd tametsi supplicium quod sustinebit, ex sententia magistratus, iusta pœna sit pro peccato: tamen fiat sacrificium Deo gratum, modo temperetur fide, obedientia et patientia. Nam fides qua accipit remißionem peccatorum; obedientia, qua se Deo et legibus subycit, & patientia, qua forti fert animo se propter suum peccatum puniri, notant supplicij conditionem, idq; ex mera bonitate Dei, vt cultus Deo gratus euadat ex gratia, quod sua natura iustum supplicium erat, iuxta illud: Sacrificium Deo gratum Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies; huc exemplum latronis qui cum Christo propter sua malefacta cruci affixus est, pertinet. Hic enim fide adiunxit se CHristo, voce

clara iustum esse suum supplicium agnouit, Atq; ita Deo & legibus obtemperans, patienter pœnam quam meruerat, sustinuit, non dubitans de promißione Christi, qui sibi dixerat: Hodie mecum eris in paradisio. Quod ergo Latroni natura sua iusta pœna erat, conuersum est pœnitenti in magnum gaudium. Nam & in medio supplicio Spiritus Christi aßistentia confortatus est, & morientis anima à crucis patibulo, in paradisum beata & immortalis est ingressa. At sinistri Latronis supplicium, quia non erat temperatum fide, obedientia & patientia, non fuit sacrificium Deo gratum, sed Diabolo iucundißimum spectaculum, qui effusione sanguinis humani mirum in modum delectatur. Tertiò docebitur reus de consilio Dei, volentis ipsum in manus magistratus

venire, & ab eo puniri propter sua facinora. In Hoc Dei consilio, duo sunt obseruanda & reo diligentissimè inculcanda, videlicet Misericordia Dei & Iudicium Dei. Misericordiæ quidem est, quòd Deus facinorosum supplicio inuitare ad seriam pœnitentiam velit. Multos facinorosos cùm ducerentur ad locum supplicij audiuimus dixisse: Si Deus me in manus magistratus, puniendum propter mea scelera, non tradidisset, actum fuisset de mea salute, omnino in peccatis meis fuissem mortuus, æternum damnandus. Nunc autem gratias ago Deo meo, qui ex sua magna misericordia me ad supplicium vocat, vt isto pacto, me conuertat, & conuersum sanet. Exempla ministris verbi nota sunt. Iudicij verò est, quòd Deus propter conseruandam & tuendam humanam

societatem, & ecclesiam, hanc disciplinam velit conseruari, vt qui publicè peccarunt, publicè etiam pœnas luant. Hac enim ratione minuuntur scandala, tranquilitas conseruatur: honestas defenditur; & pietas propagatur inter homines.

DE TERTIO.

Ertio loco proposui me dicturum aliquid de officio Christiani magistratus seu Iudicis, ne quid faciat in iudicando contra conscientiam, & quia nunc de magicis superstitionibus agitur, tria ordine faciemus.

Primùm refutabimus eorum errorem, qui iudicium de rebus magicis ad politicum magistratum pertinere negant.

Deindè de accusatione & eius varijs modis quædam attingemus, vt

iudex

Iudex de hac re admonitus, diligentius de suo officio cogitet.

Postremò qualem oporteat esse iudicem, eiusq; sententiam breuissimè exponemus.

Error eorum qui iudicium de rebus magicis ad politicum magistratum, seu iudicem, pertinere negant, nimis crassus est, & indigna pijs mentibus. Non enim intelligunt isti magistratum esse custodem vtriusq; tabulæ: Non perpendunt cur iudices in scripturis, Dij, Patres, & Pastores cognominentur. Quo quæso pertinebit diuini nominis communicatio, nisi vt admoneat iudicem seu magistratum politicum, vt cogitet summam & primam curam sibi esse debere veræ religionis tradendæ, conseruandæ & propagandæ, inter homines? Iam autem cùm vera religio,

nisi

nisi destructa falsa religione tradi, conseruari & propagari non poßit, quis non videt piorum regum & principum, hoc est, summorum iudicum officium esse superstitiones omnes, inter quas vel primum locum occupant imposturæ Magicæ, legibus & pœnis tollere? Eodem pertinet patrum & pastorum appellatio, de qua aliàs diximus. Huc non ineptè referes dua illa Platonis præcepta, quorum Cicero meminit Vnum; Quod qui præsunt, reipublicæ, vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quicquid agant ad eam referant, obliti commodorum suorum. Alterum, vt totum corpus reipublicæ procurent, ne dum aliquam partem tuentur, reliquas deserant. Iam vero qui negant ad iudicem politicum pertinere iudicium de rebus magicis, nonne tacitè vtilitatem ciuium, & procura-

ratio-

rationem totius corcoris reipublicæ ad Magistratum pertinere inficantur? Si quis obiecerit, nullam legem de istis rebus esse latam in hoc regno, audiat vocem Dei omnibus humanis legibus anteponendam. Maleficam ne patieris viuere: audiat leges Imperatorias, quæ idem seuerè imperant: Sciat consuetudinem longam huius regni, cum verbo Dei & cum religiosorum imperatorum legibus congruentem, vim legis habere. Sed quid multis? Magistratus præcipuum munus abolet, qui illius legibus & oœnis, manifestam nominis diuini profanationem coërcendi adimit.

Accusatio secundo loco sequitur, de qua ideo dicam, quia interdum iudices, etsi norunt flagitia quæ committuntur: tamen se excusant quo minus in flagitiosos animaduertunt,

prop-

propterea quod nullus sit qui accuset: Ita enim admoniti de suo officio respondere solent. Verum hîc sciendum est, quòd tria sint accusandi genera. Primum, cùm publica fama aliquem notat & accusat. Secundum, cùm in republica benè constituta, sensores morum ad magistratum deferunt, quæ corrigenda & punienda iudicant. Tertium, cùm priuatìm læsus accusationem instituit coram legitimo Iudice.

Quantum autem ad accusationem, quæ fit per publicam famam attinet, sciat Christianus Iudex suum officium esse in Republica, quod est boni patris in familia. Quid hîc facit bonus Pater? Si fama peruenerit ad ipsum esse in sua familia hunc vel illum qui nequiter agit, non-

ne sta-

ne statim omnibus modis inquirit, nec desinit inquirere, donec ad veram rei cognitionem venerit? Atq; ita, quantum in se est, de sua domo scandalum tollit. Si hoc facit Paterfamilias in vna domo, multo magis christiani Iudicis erit, & præsertim summi, qui Pater patriæ appellari gaudet, inquisitionem seriam facere, vt tandem cognoscat vera ne sit publica fama, an non, vt tollat scandala quibus multi offenduntur. Omitto breuitatis gratia exempla. De alijs duobus accusationum generibus nihil opus est dicere, nisi vt secundum leges instituantur & determinentur, audita vtraq; litigantium parte, iuxta illud Senecæ dictum: Qui statuit aliquid, parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud æquus est. Deindè vt litigantium,

hoc est

hoc eſt, accuſatoris & rei officium eſt tantummodo oſtendere rem ita eſſe, vel non eſſe ſic factum, vel non factum eſſe: ita ſolius iudicis eſt rem vel factum iuſtum vel iniuſtum cognoſcere, & pronunciare, & non diſcere à litigantibus.

Cæterùm, qualem requiro iudicem breuiſsimè accipite: Iudex ſit ſapiens, vt legem intelligat: Sit bonus, vt calumnias auerſetur: Sit prudens, vt legem rectè ad cauſſam accommodet; Potens, vt delinquentes coërcere & innocentes defendere poſsit: Sit timens Dei, ne quicquam ex priuatis affectibus agat, quo polluat conſcientiam ſuam, ſed omnia ad gloriam Dei, & vtilitatem reipublicæ, cui præeſt, referat; vt & nomen Dei, & paſtoris, & patris piè tueatur. Breuitèr, cogitet ſe miniſtrum Dei eſſe, vt

exerceat non ſuum ſed Dei iudicium. Qui enim ſuum ex affectibus exercet iudicium, experitur aliquando verum dixiſſe Poëtam qui ait:

ἢν σὺ κακῶς δικάσῃς σε θεὸς μετέπειτα δικάσει.

Porro quia Iudex exercet non ſuum ſed Dei iudicium, cuius regula Lex eſt, duæ quæſtiones ſe hîc offerunt. Vna, an liceat magiſtratui aliquando reo contra legem apertam peccanti parcere, an non? Altera, an ἐπιείκεια, quæ cum verbis legis pugnat, ſit cuiuſuis Iudicis nec ne?

De prima quæſtione, videlicet, an liceat Iudici, delinquenti contra legem parcere an non, Hæc teneatur regula: Quando extrema vo-

luntas legis patitur mitigationem, & qui peccauit, poteſt emendari ſine grauiori pœna, & ſocietas humana non periculoſè ſcandalo offenditur, poteſt Iudex Chriſtianus exemplo Dei (cuius vice in iudicando fungitur) vel mitigare pœnam, vel parcere omnino reo, modo ſuppliciter petat veniam, & ſeriam promittat emendationem.

Hæc regula copulatiuè eſt accipienda. Nam ſimul oportet finem, ſeu extremam voluntatem legis (quæ abſque omni dubio eſt pia ſocietatis humanæ conſeruatio) conditionem peccantis, & totum reipublicæ corpus intueri. *His* enim ſimul collatis & conſideratis, facilè intelligat prudens Iudex, quando Iuſticia, & quando Miſericor-

ricordia ſit vtendum. Exemplis breuitatis gratia ſuperſedeo.

De altera quæſtione, an ἐπιεικεία; quæ cum verbis legis pugnat, ſit cuiuſuis Iudicis nec ne? Sunt enim Iudices ſupremi, intermedij, & infimi ſeu populares. Si Iudex qui eſt infimi ordinis ἐπιείκειαν admittit, hoc eſt, ſi non iudicat ſecundum τὸ ῥητὸν legis, ſed, vt putat, ſecundum διάνοιαν, periculo ſe inuoluit, & calumniatoribus ſe exponit, ideo ſic agat, non ſtatìm puniat iuxta verba legis, ſed cauſſam defferat ad ſupremum Iudicem, cuius ſolius eſt legem accommodare ad cauſſam, eamq́ interpretari, idq́ cùm ex conſideratione finis vltimi legis, tùm ex circumſtantiarum, perſonarum & rerum examinatione. Atq;

hoc faciet quando voluntas legis-
latoris cum verbis legis prudenti
Iudici videtur pugnare, alioqui non.
Nam ſi mens legis & τὸ ῥητὸν con-
currunt, nullus locus ἐπιεικείᾳ relin-
quitur. Hanc ἐπιείκειαν ideo eſſe
ſupremi iudicis dixi, quia is ſolus
viua Lex ſuorum eſt ciuium, cui re-
liquos omnes parere oportet.

Porro in ſententia ferenda,
inter ſupremum Iudicem & ſubor-
dinatum, tenendum eſt hoc diſcri-
men. Supremus Iudex poteſt in fe-
renda ſententia probabiles conie-
cturas ex multis ſignis congeſtas,
ſequi. Signorum enim plurium col-
latione certificatur Iudicis conſcien-
tia, vt de qualitate cauſſæ non du-
bitet. De ſignis ergo recte à Poëta
dicitur: Quæ ſi non proſunt ſingu-
la,

la, multa iuuant. At ſubordinatus Iudex debet habere vel ſpontaneam confeſsionem rei, vel teſtes ſufficientes, de quorum fide non heſitat. Atq; hæc cauſſa eſt, cur cauſſæ dubiæ ſupremo Iudici reſeruentur: Siquidem ſubordinatus Iudex non conſcientiæ ſuæ teſtimonio contentus eſſe debet, ſed teſtium quorum fides digna eſt, aſſeueratione, iuramento ſolenni adhibito, opus habet.

APPENDIX DE QVINQVE CONSILIARIJS PESSIMIS.

Quinq; sunt Consiliarij iniqui, qui cùm admittuntur, cum suis suffragijs, ad ferendam de quauis causa sententiam, actum erit de æquitate.

Horum nomina sunt:

1. BENEVOLENTIA.
2. ODIVM.
3. CONTEMTVS.
4. METVS.
5. SPES.

Hi

Hi enim ſæpè peruertunt iudici-um, hoc eſt, iuſtificant impium et con-demnant iuſtum.

1. *BENEVOLENTIA, ſontem ſæpè abſoluit vel contra leges manifeſtas, vel legibus Sycophantia deprauatis & iniquiſsimè detortis. Ideo Nazianzenus rectè dicit, Be-neuolentiam ſæpè facere vt Iudicem veritas vel fugiat, vel calumnijs obruatur. Hîc Iudex cogitet quid faciat, cùm Deum iniquæ ſententiæ teſtem faciat. Non enim ſuam, ſed Dei ſententiam pronunciabit Iudex. Cùm igitur contra Deum pronunci-at, non tam Iudex quam Iudas cen-ſendus eſt.*

2. *ODIVM inſontem ſæpè con-dēnat ſimili modo, hoc eſt, aut contra*

legem manifeſtam aut deprauatis legibus. Quid enim non audet odium furori inueterato ſimile? De his duobus iniquis conſiliarijs, Deus hanc fert ſententiam apud Eſaiam: Qui iuſtificat impium & condemnat iuſtum, vterq́ est abominatio coram Domino. Nec mirum est, cum & mens eorum ſit polluta mala ſententia, & conſcientia contaminata malo propoſito, contra naturam fidei Chriſtianæ, et dilectionem fraternam, ſine quibus homines fruſtra de Chriſtianiſmo gloriantur.

3. CONTEMTVS & reum et pauperem negligit. Reum quidem vt indignum cuius magna habeatur ratio, ſiue damnetur, ſiue obſoluatur: Pauperem vero, vt indignum cuius nomine Iudex moleſtiam in examinenda

nenda causa sibi sumat. Narratur historia de quadam fœmina paupere, quæ affecta iniuria à quodam ciuium suorum, venit ad Regem, conqueritur de iniuria sibi facta, Rex autem accinctus itineri, respondet sibi ocium non esse istam controuersiam audire, cui mulier: Est ne tibi ocium vt Rex sis & saluteris? Hoc audito, Rex incipit cogitare de Regis officio, & vocato aduersario mulieris, et auditis vtrinque partibus, mulierem insontem pronunciat. Si hoc fecit Iudex Ethnicus, quid faciet Christianus?

4. METVS declinat pericula. Iudices enim præcipuè qui sunt plæbei ordinis, cùm non possunt sustinere potentum iram, sæpe non tam in gratiam eorum pro quibus inuiti iu-

dicant, quam vt ipsi vitent pericula, peruertunt iudicium. O quanta est hæc impietas, plus hominem quam Deum timere: Magis metuere pulueris & cineris indignationem, quam iram Dei.

5. SPES, quintus Consiliârius iniquus, hæc cùm sibi amicos conciliare cogitat, placentia pronunciat; ex quo fit, vt iustus causa excidat & contra eum pronuncietur. Norunt fortè Iudices ipsi non esse huius rei rara exempla. Cum antiquas leges sibi aduersari vident, confugiunt ad nouas. Si hæ aduersantur, interprætationem quærunt, non ex Legislatoris mente, sed ex priuatis affectibus, quos in iudicium adferunt.

Vt autem Chriſtianus Iudex non det locum iſtis iniquis Conſiliarijs, exiſtimet ex verbo Dei quanta ſit grauitas peccati Iudicis, aliquem inſontem condemnantis, & quanta pœna iſtud peccatum aliquando excipiat. Nam qui aliquem iniuſtè condemnat, primùm quantum in ſe eſt, Deum homicidam facit: Deindè ſe, ipſum abominabilem reddit coram Deo, vaſtata conſcientia & excuſſa fide: Adhec quando innocentem iniuſtè condemnat, notam ipſi infamiæ poſt mortem inurit, quæ infamia tranſit in familiam, & alios amicos: Præterea ſocietatem humanam, quam conſeruare deberet, fœdè lacerat, dum eius partem aliquam iniuſtè deſtruit. Poſtremò, vt triſtitiam adfert bonis Dei Angelis, quos Deus hominibus attribuit cuſtodes:

Ita

Ita exhilarat Diabolos, qui homicidijs alijsq; iniustis sententijs delectantur. Hoc si cogitarent Iudices, non facilè personarum acceptio eos à recto abriperet, nec se socios facerent malignorum spirituum, qui nulla re magis delectantur, quam si videant homines in mutuam pernitiem incumbere.

FINIS.

HAFNIÆ

EXCVDEBANT IOHANNES STOC-kelman & Andreas Gut-terwitz.

ANNO

M. D. LXXV.

112